

TÖÖST ON EEMALDATUD JUURDEPÄÄSUPIIANGUGA TEAVE
Rektori otsus: 20.05.2024, nr. 6.1-19/1424-1
Teabevaldaja nimi: Sisekaitseakadeemia

Sisekaitseakadeemia
Sisejulgeoleku instituut

Andres Tomingas

**UURIMISE PRODUKTIIVSUSE JA ÖKONOOMSUSE
TÄHTSUS VARAVASTASTE KURITEGUDE
MENETLEMISEL PÕHJA PREFEKTUURI NÄITEL**

Magistritöö

Juhendaja:
Roger Kumm, MA
Kaasjuhendaja:
Shvea Järvet, MA

Tallinn 2024

SISEKAITSEAKADEEMIA MAGISTRITÖÖ ANNOTATSIOON

Kolledž/instituut: Sisejulgeoleku instituut	Kaitsmise kuu ja aasta: juuni 2024
Töö pealkiri eesti keeles: Uurimise produktiivsuse ja ökonoomsuse tähtsus varavastaste kuritegude menetlemisel Põhja prefektuuri näitel.	
Töö pealkiri võõrkeeles: The importance of investigation productivity and economy in the prosecution of crimes against property based on the example of the Northern Prefecture.	
<p>Lühikokkuvõte: Magistritöö on kirjutatud eesti keeles ning selle võõrkeelne kokkuvõte inglise keeles. Magistritöö koosneb kahest peatükist, 106 leheküljest, 80 lk põhiosast ning 26 lk lisadest. Töö sisaldab 0 joonist, 9 tabelit ja 3 lisa. Magistritöö koostamisel on kasutatud 110 allikat. Magistritöö teine peatükk, kokkuvõtte, võõrkeelne kokkuvõte ja lisad on tunnistatud AvTS § 35 lg 1 p 3¹, 5¹, 10 alusel asutuse siseseks kasutamiseks.</p> <p>Magistritöö uurimisprobleem on esitatud küsimusena, „Milline tähtsus on politsei ametnike produktiivsusel ja kriminaalmenetluse ökonoomsusel varavastaste kuritegude uurimises Põhja prefektuuris?“ Uurimisprobleemile vastuse leidmiseks püstitati neli uurimisküsimust ning töö eesmärk on välja selgitada võimalikud politseiressursi ja menetlusprotsesside viisid, mis aitaksid muuta varavastaste kuritegude uurimisprotsessi ökonoomsemaks ja produktiivsemaks. Eesmärgi saavutamiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks püstitasin kolm uurimisülesannet.</p> <p>Töö koosneb sissejuhatuses, kahest peatükist mis omakorda jagunevad alapeatükkideks ja kokkuvõttest. Esimeses peatükis käsitletakse valdavalt teaduskirjandusele kui ka erinevatele arengukavadele tuginedes varguste ja turvatunde vahelisi teoreetilisi seoseid ja lähtepunkte. Teises peatükis viiakse läbi empiiriline uuring, mille andmete kogumise meetod on ekspertintervjuud. Samuti on selles peatükis kajastatud ka intervjuude uuringu tulemused ja kokkuvõtted.</p> <p>Magistritöö tulemusena esitasin PPA-le ja Põhja prefektuurile seitse ettepanekut töökorraldusega seotud tegurite kohta.</p>	
Lisad: Kaks intervjuude küsimustiku ja kõik QSR NVivo 14 programmis kasutatud kvalitatiivse uurimisanalüüsi koodid ja kategooriad	
Võtmesõnad: Produktiivsus, Ökonoomsus, Varavastased kuriteod, Politseiressursside optimeerimine ja Kriminaalmenetluse ökonoomsus	
Võõrkeelsed võtmesõnad: Productivity, Economy/Efficiency, Property crimes, Optimization of police Resources and Economy/Efficiency of criminal proceedings	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: Andres Tomingas</p> <p>Olen koostanud magistritöö iseseisvalt. Kõik magistritöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma magistritöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p> <p>Allkiri: <i>/allkirjastatud digitaalselt/</i></p>	
Vastab magistritöö nõuetele	
Juhendaja: Roger Kumm	Allkiri: <i>/allkirjastatud digitaalselt/</i>
Vastab magistritöö nõuetele	
Kaasjuhendaja: Shvea Järvet	Allkiri: <i>/allkirjastatud digitaalselt/</i>
Kaitsmisele lubatud	
Sisejulgeoleku instituudi juhataja: Erkki Koort	Allkiri: <i>/allkirjastatud digitaalselt/</i>

SISUKORD

SISEKAITSEAKADEEMIA MAGISTRITÖÖ ANNOTATSIOON.....	2
SISUKORD	3
MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU.....	5
SISSEJUHATUS	6
1. AMETNIKE TÖÖ PRODUKTIIVSUSE JA KRIMINAALMENETLUSE ÖKONOOMSUSE SEOSTUS	12
1.1. Politseiametnike produktiivsuse tegurid	12
1.1.1. Haridus ja koolitus	12
1.1.2. Tehnoloogiliste vahendite kasutamine.....	14
1.1.3. Psühholoogiline tugi	16
1.1.4. Juhtimine ja organisatsioonikultuur.....	17
1.1.5. Töökoormus ja ressursside jaotus	18
1.1.6. Koostöö teiste asutustega ja kogukonnaga	20
1.2. Kriminaalmenetluse ökonoomsus.....	22
1.2.1. Ressursside jaotus	23
1.2.2. Tehnoloogia kasutamine	25
1.2.3. Tööjõu ja kohtusüsteemi kvalifikatsioon.....	27
1.2.4. Seadusandlus ja regulatsioonid.....	29
1.2.5. Kuritegevuse tase ja liik.....	30
1.2.6. Alternatiivsed vaidluste lahendamise meetodid	32
1.2.7. Üldsuse ootused ja surve.....	34
2. EMPIIRILINE UURING	38
2.1 Uurimismetoodika ja valim	38
2.2. Ekspertintervjuude tulemused.....	44
2.3. Ekspertintervjuude analüüs.....	67
2.4. Järeldused ja ettepanekud	77
KOKKUVÕTE	81
SUMMARY.....	84

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	86
JOONISTE JA TABELITE LOETELU	98
LISAD	100
Lisa 1. Intervjuu küsimused Politsei- ja Piirivalveameti ekspertidele	100
Lisa 2. Intervjuu küsimused Põhja Ringkonnaprokuratuuri ametnikele.....	102
Lisa 3. Kõik QSR NVivo 14 programmis kasutatud kvalitatiivse uurimisanalüüsi koodid ja kategooriad.....	104

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

ADR – Alternative Dispute Resolution - Alternatiivne vaidluste lahendamise meetod (U.S.

Department of Labor)

AI – Artificial intelligence – Tehis intelligents (Abbott & Elliott, 2023, p. 685)

AK – Asutusesiseseks kasutamiseks (Avaliku teabe seadus, 2023)

CPTED – Crime Prevention Through Enviromental Design - Kuritegevuse ennetamine keskkonnakujunduse kaudu (Cozens, 2015, p. 393)

GST - The General Strain Theory - Üldine pingeteooria (Shim, *et al.*, 2015, pp. 43-62)

LK – Lehekülje number (Eesti Keele Instituut, 2007)

PPA – Politsei- ja Piirivalveamet (Politsei- ja Piirivalveamet, 2022)

RBT - The Resource-Based Theory - Ressursipõhine teooria (Utami & Alamanos, 2023)

SISSEJUHATUS

Magistritöö käsitleb uurimise produktiivsuse ja ökonoomsuse tähtsusele varavastaste kuritegude menetlemisel, võttes aluseks Põhja prefektuuri.

Karistusseadustiku § 3 jagab süüteod ehk karistatavad teod kuritegudeks ja väärtegudeks. Varguseid jaotatakse samuti nende raskusastme põhjal kuritegudeks ja väärtegudeks. (Karistusseadustik, 2022) Suurima osa varavastastest kuritegudest moodustavad vargused, millele järgnevad kelmused ja omastamised. 2023. aastal Eestis aset leidnud 9699 vargusest 6127 olid raskendavate asjaoludega, millest omakorda 4972 vargust olid süstemaatilised. (Justiitsministeerium, 2024a) See tähendab seda kui isik on toime pannud vähemalt kolm vargust olenemata sellest, kas tegemist on kuriteo või väärteoga (Riigi Teataja, 2009). 6060 vargust ehk üle 60%, pandi toime kauplustest, millest 4/5 olid süstemaatilised vargused. Lisaks registreeriti 441 vargust eluruumist, 117 vargust sõidukist ning 124 sõidukivargust. Üldjoontes ilmneb ohvriuringutest trend, mille järgi pole viimastel aastatel varavastastes kuritegudes olnud selgeid muutusi. (Justiitsministeerium, 2024a)

Kuriteona sätestab karistusseadustiku paragrahv 199 varguse mõistet kui võõra vallasasja äravõtmist selle ebaseadusliku omastamise eesmärgil, mille eest karistatakse rahalise karistusega või kuni kolmeaastase vangistusega. Väärteona sätestab karistusseadustiku paragrahv 218 varguse mõistet kui varavastast süütegu väheväärtusliku asja või väheolulise varalise õiguse vastu, välja arvatud arvutisüsteemile ebaseaduslikult juurdepääsu hankimist, arvutiandmetesse sekkumist, arvutisüsteemi toimimise takistamist, arvutikuriteo ettevalmistamist, röövimist, väljapressimist ja asja omavolilist kasutamist vägivalla abil ning tulirelva, laskemoona, lõhkeaine, kiirgusallika, narkootilise või psühhotroopse aine või nende lähteaine, suure teadusliku, kultuuri- või ajalooväärtusega eseme vargust või süstemaatilist vargust. (Karistusseadustik, 2022)

Hirmu kuritegevuse suhtes hakati põhjalikumalt kriminoloogias uurima 1960ndate lõpus (Barker, 2012, pp. 332-334). Ohvriuringu andmetel tunneb end õhtul kodutänaval turvaliselt 70% vastanutest. Sealhulgas tunneb end üsna julgelt 40% ja täiesti julgelt 30% vastanutest. (Justiitsministeerium, 2024b) CPTED (*crime prevention through environmental design*) ehk kuriteoennetuse planeerimine keskkonna kaudu – selle teooria võttis

esmakordselt kasutusele kriminoloogiaprofessor C. R. Jeffery (Jeffery, 1971, p. 598). Aastate jooksul on ilmnud, et ainuüksi karistussüsteemid politsei, kohtu ning vangla näol võitlemaks kuritegevuse vastu ei ole saavutanud kuritegevusega võitlemise eesmäärke. Kuritegevuse vähendamiseks oleks seetõttu oluline kuritegevust ennetada ka keskkonnakujunduse kaudu. (Olajide & Lizam, 2017, p. 196) Nimelt aitab keskkonna planeerimine kuriteoennetusele kaasa olulisel määral. Avaliku ruumi kujundamise kaudu on võimalik kuritegevuse trende pidurdada ning aidata kaasa isikute turvatunde kasvule. (Marzbali, *et al.*, 2012, pp. 82-99) Lisaks aitab kuritegevust ja hirmu kuritegevuse ees vähendada kogukonna kaasamine ning sellised aspektid nagu arhitektuur, naabruskonna aktsioonid, noortele suunatud tegevused, pakutav haridus, valve planeerimine (Lab, 2013, pp. 25–27). Kehvemate avalike ruumide elanikud puutuvad üldiselt rohkem kokku kuritegevusega, mistõttu on nende hirm kuritegevuse ees suurem ning see halvendab inimeste vaimset kui ka füüsilist tervist. Seetõttu on mitmed kehvas seisukorras piirkonnad arendatud CPTED põhimõtteid arvestades, et luua turvalisem keskkond. (Lee, *et al.*, 2016, p. 12)

Kuritegevust ja selle ohvriks sattumist on võimalik ennetada eri osapoolte koostöona. Kohalike omavalitsuste poolt on võimalik kuritegevust ennetada panustades laiemalt avaliku ruumi valgustusse (Chalfin, *et al.*, 2021, p. 151). Kuritegevuse ennetamisel ning selle vähendamisel on siiski oluline roll ka elanikel endil. Kuid praeguseni ei ole elanike teadmised, hoiakud, oskused ega neist tingitud käitumine aidanud piisavalt ära hoida ohtu elule, tervisele ega ka varale. (Siseministerium, 2020, lk 19)

Teema on **aktuaalne**, kuna menetluslikult on varavastased kuriteod politseid kõige enam koormav süüteo liik. 2023. aastal registreeriti Eestis kokku 27 465 kuritegu, millest 13 932 kuritegu olid varavastased. Seega moodustasid kõikidest kuritegudest 46% varavastased kuriteod (Justiitsministerium, 2024b), millest omakorda 9699 olid vargused (Justiitsministerium, 2024a). Varavastastele kuritegudele järgnesid 26% isikuvastased kuriteod, 11%-ga liikluskuriteod ja 17% moodustasid muud kuriteod. Kuriteoliikidest kasvas varavastaste kuritegude osakaal 18%. (Justiitsministerium, 2024b) Põhja prefektuuris ehk Harju maakonnas registreeriti 2023. aastal 13 388 kuritegu, millest kõige suurema osa moodustasid varavastased kuriteod (7422), millest omakorda kõige suurema osa moodustasid vargused (5304) (Justiitsministerium, 2024c).

Kuigi varavastaseid kuritegusid, sealhulgas varguseid toimub Eestis kõige enam, on riikliku kriminaalpoliitika prioriteetideks ühiskonda enim kahjustavad õigusrikkumised nagu korrupsiooni-, majandus- (sh rahapesu), narko-, tehnoloogia-, keskkonnategevuse, inimkaubanduse ning vägivalla (sh lähisuhte- ja laste vastu suunatud vägivalla) kuriteod. Samuti tõkestatakse põhiseaduslikku korda ohustavat tegevust nagu organiseeritud kuritegevust, terrorismi ja vägivaldset äärmuslust. (Riigikogu, 2020)

Antud teema uurimine magistritöö raames on vajalik, kuna olenemata riiklikest prioriteetidest on varavastased kuriteod puudutatud inimestele tragöödiaks ning langetavad nende turvatunnet, mida ei saa jätta tähelepanuta, vaid mille uurimist tuleb koostöös eri osapooltega (füüsilised isikud, juriidilised isikud, ettevõtted, kohalikud omavalitsused, politsei) suurendada. Magistritöös keskendutakse kõikidele vargustele kui üldistatud kogumile mõningaste erisustega, mida kirjeldatakse täpsemalt töö metoodika osas. Oluline on leida tervikuna aspekte, mille rakendamisel on võimalik varguste hulka vähendada ning seeläbi turvalisuse kasvu kõrval vähendada ka politseiametnike koormust, jättes seeläbi politseiametnikele rohkem aega tegeleda ülejäänud materjalidega ning neisse kvaliteetsemalt panustada.

Olulisimaks riiklikuks tegevussuunaks varguste osas on sellekohase teavitustöö suurendamine, et elanikud ja ettevõtjad oskaksid kaitsta oma vara nii varguste, lõhkumiste kui ka õnnetuste eest (Siseministeerium, 2020, lk 23).

Magistritöö **uudsus** seisneb antud teema esmakordses uurimises. Kuigi sarnastel haakuvatel teemadel on ka varasemalt uuringuid läbi viidud, pole mulle teadaolevalt veel uuritud mitut osapoolt ehk PPA-d ja Põhja ringkonnaprokuratuuri kaasates kahe eri osapoolte arvamust keskendudes uurimise produktiivsuse ja ökonoomsuse tähtsusele varavastaste kuritegude menetlemisel.

Justiitsministeeriumi statistikast nähtub, et varavastased kuriteod on aastatega olnud pidevas tõusutrendis (aastal 2020 9955 millest vargusi 6863, aastal 2021 11 551 millest vargusi 7513, aastal 2022 11 846 millest vargusi 8027 ja aastal 2023 13 932 millest vargusi 9699) (Justiitsministeerium, 2022c). Sellest lähtudes on oluline käesoleva magistritöö **uurimisprobleem**, milline tähtsus on politseiametnike produktiivsusel ja kriminaalmenetluse ökonoomsusel varavastaste kuritegude uurimises Põhja prefektuuris? Magistritöös soovitakse teada saada, kui koormavad on varavastased kuriteod politsei jaoks

menetluslikult ning kas ja millistel viisidel annaks olukorda lahendada uurijate töö produktiivsemaks muutmise ning kriminaalmenetluse ökonoomsemaks muutmise kaudu. Teadustöösse kaasatakse PPA ametnikud Põhja prefektuurist ja Põhja Ringkonnaprokuratuurist kes on spetsialiseerunud varavastaste kuritegude uurimisele ning uuritakse kuidas oleks võimalik ametnike töökoormust vähendada, kas kriminaalmenetlust oleks võimalik muuta ökonoomsemaks ning millised ootused on Põhja Ringkonnaprokuratuuril varguste menetlemise osas politseile.

Tulenevalt uurimisprobleemist püstitasin neli **uurimisküsimust**:

1. Millised on peamised väljakutsed ja takistused varavastaste kuritegude produktiivsel ja ökonoomsel uurimisel Põhja prefektuuris?
2. Kuidas jaotatakse ressursse varavastaste kuritegude uurimiseks Põhja prefektuuris ja kuidas see on seotud uurimise produktiivsusega?
3. Milline on varavastaste kuritegude uurimise tulevik ning millised on seoses sellega ees seisvad väljakutsed?
4. Millised on peamised õiguslikud ja regulatiivsed takistused ning võimalused tõhusale varavastaste kuritegude uurimisele?

Magistritöö **eesmärk** on välja selgitada võimalikud politseiressursi ja menetlusprotsesside optimeerimise viisid, mis aitaksid muuta varavastaste kuritegude uurimisprotsessi ökonoomsemaks ja produktiivsemaks.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks püstitasin ka kolm **uurimisülesannet**:

1. Analüüsida teoreetilisi allikaid ja lähenemisi seoses ametnike produktiivsuse ja kriminaalmenetluse ökonoomsuse kohta
2. Uurida Põhja prefektuuris läbi varavastaste kuritegude valdkonna talituse- ja grupijuhtide ning ka ringkonnaprokuröride arvamusi seoses varavastaste kuritegude uurimise produktiivsust ja ökonoomsust muutvate tegurite kohta (sealhulgas personali ja tehnoloogilist ressursi ning õigusliku raamistiku)
3. Sünteesida teooria ja empiirilise uuringu tulemusi ning esitada nende põhjal ettepanekuid efektiivse töökorralduse korraldamiseks.

Uurimisstrateegiaks on fenomenograafiline uuring, millega selgitatakse välja kuidas inimesed mõistavad ja mõtestavad ümbritsevat maailma (Larsson & Holmström, 2007, pp. 55–56).

Sisekaitseakadeemias on varem kaitstud lõpu- ja magistritööd, mis keskendusid kogukonna turvalisuse ning varguseid soodustavate tegurite uurimisele. Näiteks käsitles Hanikat (2014, lk 34) oma töös süüteoennetuse tegevusi Kose vallas, märkides ametnike huvi selle valdkonna vastu, ent juhtis tähelepanu koordineeriva struktuuri puudumisele. Suurhans (2014, lk 26) analüüsis eluruumide vargustele soodustavate tegurite esinemist Suurupi külas, leides, et enamikul vaadeldud objektidel esines vähemalt üks selline tegur. Kuritegevuse ennetamise võimalustele keskkonna planeerimise kaudu Tallinna avalikus ruumis keskendus Lipp (2015, lk 63), rõhutades asutuste vahelise koostöö tähtsusele ja planeerida avalikku ruumi nii, et see oleks turvalisem ning väheneks nii kuritegevus kui ka inimeste hirm selle ees. Tamme (2015, lk 24) keskendus enda kuriteoennetusele turvalise keskkonna kujundamise kaudu Kristiine linnaosa näitel, kus toodi esile, et piirkondades, kus ei ole rakendatud CPTED põhimõtteid, on kuritegevuse statistika kõrgem. Koostöövõimekuse tõstmisest kirjutas ka Väljari (2018, lk 67) kes viis läbi uurimuse kus keskenduti naabrivalvepiirkondade koostöövõimekuse tõstmisele Viljandis ja Narvas. Uurimus näitas, et kohalikud elanikud peavad naabrivalve tegevust kasulikuks ning see võimaldab neil luua uusi kontakte ja hoida naabritega head suhted, mis omakorda on aluseks naabrussuhete koostöövõimekusele ja turvalisele elukeskkonnale. Viimaks uuris Uuetoa (2020, lk 39-45) Eesti elanike ja piirkonnapolitseinike hinnanguid ning kaasatust turvalise elukeskkonna kujundamisse õigusrikkumiste ennetamise eesmärgil. Uurimus näitas, et nii elanikud kui ka piirkonnapolitseinikud ei tundnud end piisavalt kaasatuna turvalise elukeskkonna kujundamisse. Üle poole vastanutest ei tundnud, et neid kaasataks piisavalt ruumiloome küsimustesse. See tõstab esile vajaduse suurema kaasatuse järele kohalike elanike ja asjaosaliste poolt turvalise elukeskkonna loomisel.

Kuid mulle teadaolevalt ei ole varasemalt Eestis uuritud viise, kuidas saaks tõsta varguste uurimise produktiivsust, kriminaalmenetluse ökonoomsust ning ka nendevahelisi seoseid. Selleks kaasan magistritöö kirjutamisel eri osapooli nagu prokuratuur ja politsei, kellelt kogutud informatsiooni sünteesimisel töötan välja ettepanekud, kuidas vähendada varguste

arvu, muuta politseiametnike töö produktiivsemaks ja ökonoomsemaks ning tõsta üldist teadlikkust elanike seas olemaks hoolas oma vara suhtes.

Tegemist on sisejulgeoleku alase magistritööga. Teemat on plaanin uurida mitmel eri tasandil: ametkondlikul, riiklikul kui ka isiklikul tasandil, kaasates töösse Politsei- ja Piirivalveametit ja Põhja ringkonnaprokuratuuri. Magistritöö koosneb sissejuhatusest, kahest peatükist mis mõlemad jagunevad omakorda alampeatükkideks, kokkuvõttest ning magistritöö lisadest.

Esimeses peatükis analüüsin valdavalt teaduskirjandust kuid ka erinevaid arengukavasid tuginedes varavastaste kuritegude ja turvatunde vahelistele teoreetilistele seostele ja lähtepunktidele seoses ametnike produktiivsuse ja kriminaalmenetluse ökonoomsusega. Eeskätt on magistritöö raamistatud kogukonnakeskse politsei mudeli kaudu, keskendudes sellele, kuidas on võimalik elanikke kaasates anda sisendeid Politsei- ja Piirivalveametile muutmaks avalikku ruumi turvalisemaks.

Teises peatükis viin läbi empiirilise uuringu, mille andmete kogumise meetod on poolstruktureeritud ekspertintervjuud (Õunapuu, 2014, lk 171-172). Nende kaudu selgitatakse Põhja prefektuuri näitel välja, et kuidas saaks tõsta varavastaste kuritegude uurimise produktiivsust, muuta kriminaalmenetlus ökonoomsemaks ning kas on võimalik leevendada nende kitsaskohti politseile ja millist moodi võiks kriminaalmenetluste kohtueelne uurimine korraldatud olla.

Magistritöö raames valitakse intervjuude jaoks vastajad eesmärgistatud valimi alusel. (Teddlie & Yu, 2007, p. 80; Neuman, 2011, p. 248) Ekspertintervjuud korraldatakse PPAs Põhja prefektuuris varavastaste kuritegude menetlemisega tegelevate üksuste talituse- ja grupijuhtide ning Põhja ringkonnaprokuratuuri spetsialiseerunud ringkonnaprokuröridega. Intervjuude sisulise analüüsi ning järelduste ning ettepanekute esitamise jaoks töötatakse välja teooriapõhiste uurimisküsimustega seotud kategooriad ning saadud andmete analüüsimiseks kasutatakse kvalitatiivset sisuanalüüsi läbi QSR NVivo 14 for Windows tarkvara.

Magistritöö tulemusena esitan PPA-le ja Põhja prefektuurile uuringu tulemustest tulenevad ettepanekud ja soovitused töökorraldust pärssivate tegurite kohta.

1. AMETNIKE TÖÖ PRODUKTIIVSUSE JA KRIMINAALMENETLUSE ÖKONOOMSUSE SEOSTUS

Esimeses peatükis keskendutakse kahe suurema valdkonna analüüsimisele: ametnike töö produktiivsus ning kriminaalmenetluse ökonoomsus. Mõlemad on olulised valdkonnad, mis on seotud uurimise tõhususe ja kulutõhususega. Nende teemade uurimisel tuleb arvestada mitmete teguritega, mis võivad olla seotud nii ametnike töö tulemuslikkusega kui ka kriminaalmenetluse kulude ja tulemuste suhtega. Lisaks analüüsitakse, kuidas need tegurid võivad omavahel seotud olla ja millised on nende potentsiaalsed tagajärjed õigussüsteemi toimimisele.

1.1. Politseiametnike produktiivsuse tegurid

Otsest teoreetilist käsitlust, mis käsitleks politseiametnike produktiivsust ei ole, käesolev teoreetiline käsitlus põhineb mitmel erineval teoreetisel lähenemisel. Hetkel ei ole mulle teadaolevalt ühist teooriat, mis käsitleks nii hariduse, tehnoloogiliste vahendite kasutamise, psühholoogilise toe, juhtimise, töökoormuse, ressursside jaotuse ning asutuste ja kogukonnaga koostöö seost. Järgnevad alapeatükid tuginevad kolmele erinevale teooriale:

1. Inimkapitali teooria mis viitab sellele, et haridus ja koolitus parandavad töötajate tootlikkust, andes neile kasulikke teadmisi ja oskusi. (Beer & Mulder, 2020, pp. 2-4)
2. Konnektivismi teooriale mis tõstab esile tehnoloogiliste vahendite kasutamist kaasaegsetes õpikeskkondades, mis viitab sellele, et tehnoloogia on õppimismaastikku muutnud (Utecht & Keller, 2019, p. 108).
3. Inimsuhete juhtimise teooria, mis keskendub personalijuhtimisele ja psühholoogilisele toele, viitab sellele, et töötajate tootlikkust ja motivatsiooni saab tõsta positiivsete sotsiaalsete sidemete kaudu töökohal ja töötaja kui ainulaadse indiviidi tunnustamise kaudu (Guest, 2017, pp. 1-2).

1.1.1. Haridus ja koolitus

Kõrgharidusel võib olla laialdane tähtsus mitmesugustele politseitöötajate oskustele. Ametnikud vajavad avalikkusega suhtlemisel paljusid erioskusi ja on viidatud, et kõrgem haridustase aitab positiivselt kaasa nende oskuste arendamisele. (Vespucchi, 2020, p. 21)

Enam kui 60 000 politsei liikluse kontrollpunkti hõlmanud uuring näitas, et kõrgharidusega ametnikud peatasid teistest ametnikest rohkem juhte vähem tõsiste rikkumiste eest, mis näitavad, et kolledžiharidusega ametnikud on rohkem saavutustele orienteeritud ja innukad edasiminekuks, tuginedes traditsioonilistele peatamise, läbiotsimiste ja vahistamiste tulemuslikkuse kriteeriumidele. (Rosenfeld, *et al.*, 2018, p. 223)

Politseikoolituse osatähtsus ametnike tulemuslikkusele ja õppimisele on samuti oluline. USA politseiakadeemias läbi viidud uuringud on objektiivselt uurinud koolituse tulemusi. Need uuringud aitavad mõista, kuidas koolitus parendab politsei käitumist ja efektiivsust, pakkudes teadmisi parimate koolituspraktikate kohta. (O'Neill, *et al.*, 2018, p. 354) Koolitusprogrammid, mis keskenduvad kognitiivsetele, emotsionaalsetele, sotsiaalsetele ja moraalsedele oskustele, võivad parandada ametnike heaolu ning soodustada paremaid suhteid politsei ja kogukonna liikmete vahel. Need oskused on tähtsad mitte ainult ametnike enda heaolu, vaid ka kogukonna usalduse ja koostöö edendamiseks. (Blumberg, *et al.*, 2019, pp. 1-4) Protseduurilise õigluse koolitus on näide koolitusprogrammist, mis keskendub õiglusele ja austusele politseinike ja avalikkuse vahelistes suhetes. Selline koolitus aitab kaasa politseitöö tõhususele, suurendades ametnike võimet tegutseda õiglaselt ja austavalt, mis omakorda parandab avalikku usaldust. (Jonathan-Zamir, *et al.*, 2022, p. 286)

Enesetäiendamine ja kohanemisvõime on politseiametnike produktiivsuse jaoks olulised, kuna need võimaldavad neil kiiresti reageerida muutuvatele olukordadele ja rakendada uuenduslikke lähenemisi kuritegevuse vastu võitlemisel. Politseiametnike töös on väga tähtis olla kursis uusimate uurimismeetodite ja tehnoloogiatega, kuna uurijatöö efektiivsus sõltub suuresti uurija oskusest kasutada tehnoloogiat ja uuenduslikke meetodeid. Sellest järeldub, et pidev õppimine ja oskuste täiendamine on hädavajalikud, et tagada töö kõrge kvaliteet ja tulemuslikkus. (Prince, *et al.*, 2021, pp. 683-707)

Prince, *et al.*, (2021, pp. 683-707) ja Vespucci (2020, p. 21) toovad välja kõrghariduse olulise tähtsuse ametnike kompetentsusele ja töö tulemuslikkusele. Samas kui O'Neill, *et al.*, (2018, p. 354) lisab ka koolituste suure osakaalu ametnike töö produktiivsuse osas. O'Neill-i toetab ka Blumberg, *et al.*, (2019, pp. 1-4) ja Jonathan-Zamir, *et al.*, (2022, p. 286), kes toovad välja koolituste positiivse osakaalu nii ametniku heaolule kui ka parematele suhetele kogukonnaga. Ka Rosenfeld, *et al.*, (2018, p. 223) kinnitab, et kõrgharidusega ametnikud on suurema arenemis sooviga ja on rohkem saavutustele orienteeritud.

Sellest tulenevalt võib öelda, et kõrghariduse omandamisel on oluline tähtsus ametnike töötulemuslikkusele ja produktiivsusele, kuigi kõrgharidusega ametnikud on suurema saavutamisevajadusega toob see organisatsioonile suuremat kasu. Lisaks aitavad erinevad koolitused tõsta ametnike kompetentsust ja tulemuslikust ja seda eriti uute uurimismeetodite ja tehnoloogiate kasutamistega.

1.1.2. Tehnoloogiliste vahendite kasutamine

Kaasaegsed tehnoloogilised lahendused politseiametnike produktiivsusele on keeruline ja mitmetahuline teema, mida on uuritud mitmesuguste vaatenurkade alt. 2021. aasta detsembris avaldatud uurimus, mis käsitleb tehnoloogilisi uuendusi politseitöös ja kuritegevuse ennetamises, annab ülevaate Londoni praktikute vaadetest nendele muutustele. Uurimus keskendub tehnoloogia praktilisele rakendamisele õiguskaitsealal, uurides selle osakaalu õiguskaitseasutustele ja nende võimekuse tõstmise suurusele. (Laufs & Borrion, 2021, p. 190) Samuti on uuritud tehnoloogia piire seoses politsei efektiivsusega. Senine uurimistöö näitab, et tehnoloogiate ja selliste tulemuste nagu töö efektiivsuse, kuritegevuse kontrolli efektiivsuse või politsei ja kogukonna paranenud suhete vahelised seosed pole selged. Kuigi tehnoloogilised edusammud on ilmsed, on nende praktilise kasu mõistmine politseitöös endiselt keeruline. (Lum, *et al.*, 2016, p. 136)

Digitaalsete tõendite roll politseiuurimistes on samuti oluline uurimisvaldkond. Briti uurimus vaatlleb digitaalsete tõenduspraktikate kooskõla õiglase kohtupidamise standarditega ja kuidas tehnoloogia on seotud kriminaalmenetluste uurimistega. See põhineb andmetel, mis on saadud Majandus- ja sotsiaaluuringute nõukogu projektist, keskendudes digitaalsete kohtuekspertiiside kasutamisele Inglismaa ja Ühendkuningriigi politseijõududes. See toob esile digitaalsete tõendite kasvava rolli kriminaaluurimistes. (Gupta & Husain, 2023, pp. 133-145) Lisaks mängib politseitöös tähtsust sotsiaalmeedia – digitaalplatvormid, mis laiendavad võimalusi sisu loomiseks, levitamiseks ja ligipääsuks veebis, muudavad ka politseitöö maastikku, uurimisi kui ka avalikku kaasamist (Walsh, *et al.*, 2022, pp. 2-3).

Austraalia juhtumiuuringul põhinev artikkel arutleb infotehnoloogia ja politseitöö seotuse üle, rõhutades, kuidas tehnoloogiline areng on muutnud politseitöö olulisi aspekte. See hõlmab kommunikatiivsete ja tehniliste ressursside väärtuse ümbermõtestamist, institutsionaalset vastutust sisseehitatud aruandlusvormingute ja protseduuride kaudu ning

mitmesuguste politseijõudude operatiivsete aspektide ümberstruktureerimist. (Chan, 2001, p. 139)

Tehnoloogiline innovatsioon mängib tähtsat rolli kaasaegses politseitöös. Kuritegevuse kasvava keerukuse, näiteks küberkuritegevuse ja terrorismi tõttu, peavad politseijõud muutuma tehnoloogiliselt aina pädevamaks. Politseioperatsioonidesse kaasatud arenenud tehnoloogia võib märgatavalt parandada nii tõhusust kui ka efektiivsust. Näiteks võivad andmeanalüütika ja arvutitarkvara programmid aidata varakult tuvastada töötajate tootlikkuse languse või motivatsiooni vähenemise märke, mis on oluline tootlikkuse ja heaolu haldamisel. (Diphorn, *et al.*, 2021, pp. 340-347)

Suurandmete kasutamine kuritegevuse ennetamiseks politseiorganisatsioonides on ajas arenenud ja mitmekesisistunud. See hõlmab nii öelda ennustavat politseitööd, kus kasutatakse andmeid ja statistikat kuritegude prognoosimiseks ning politseijõudude sihipäraseks paigutamiseks. Lisaks kasutatakse riiklikul tasemel suurandmeid rahvusvahelistes organisatsioonides nagu Europol ja Eurojust. Politsei tegeleb suurandmetega, kasutades statistilisi tehnoloogiaid ja ennustavat politseitööd, et tuvastada mustreid ja prognoosida kuritegevust kindlates piirkondades ja ajaperioodidel. Selle lähenemise efektiivsus on erinevates piirkondades varieeruv. Samuti kasutavad tsiviilisikud suurandmeid turvalisuse suurendamiseks, näiteks naabrivalve rakendused ja nutikad uksekellad nagu Amazoni Ring, mis võimaldavad jälgida kahtlaseid liikumisi naabruses ja jagada kogukonnas selle kohta teavet. Need mitmekülgsed lähenemised näitavad andmepõhise kuritegevuse ennetamise strateegiate mitmekesisist rakendust ja tähtsust. (Schullenburg & Soudijn, 2023, pp. 1-9)

Digitaalsetel tõenditel (Gupta & Husain, 2023, pp. 133-145), digitaalplatvormidel (Walsh, *et al.*, 2022, pp. 2-3) ja suurandmetel on roll kriminaaluurimistes, kuritegevuse ennetamisel ja turvalisuse suurendamisel (Schullenburg & Soudijn, 2023, pp. 1-9). Laufs & Borrión (2021, p. 190) toovad esile tehnoloogia praktilise kasutamise ka õiguskaitsealal ning kuigi osad uurimused väidavad, et tehnoloogia ja tööefektiivsuse seos pole veel nii kindel (Lum, *et al.*, 2016, p. 136), siis Diphorn, *et al.*, (2021, pp. 340-347) usuvad, et tehnoloogia areng võib märgatavalt parandada tööefektiivsust näiteks tarkvara programmide kaudu.

Ilmneb, et tehnoloogia pakub mitte ainult uuenduslikke vahendeid õiguskaitse arsenalis, vaid esitavad ka uusi väljakutseid seoses andmete töötlemise, privaatsuse kaitse ja eetiliste kaalutlustega. See tõstatab olulise küsimuse tehnoloogilise arengu ja inimõiguste tasakaalu

leidmise kohta politseitöös, kusjuures iga uue tehnoloogilise lahenduse potentsiaalset kasu tuleb hoolikalt kaaluda võimalike riskide ja kõrvalmõjude vastu.

1.1.3. Psühholoogiline tugi

Politseiametnikud puutuvad sageli kokku traumeerivate sündmustega, sealhulgas kuritegude, õnnetuste ja vägivallega. Need kogemused võivad olla negatiivse seosega nende vaimsele tervisele (Brodie, *et al.*, 2023, p. 4).

Ka stressi ja trauma kogemine teenistuskohustuste täitmisel võib avalduda negatiivselt politseiametnike tervisele ja heaolule. Psühholoogiline tugi on hädavajalik, et aidata ametnikel säilitada psühholoogiline heaolu ja täita oma ülesandeid tõhusalt. Erinevad jõustruktuurid on rääkinud, et isikliku vastupidavuse toetamiseks tuleb arvesse võtta ka isikliku ja ka tööga seotud asjaolusid, et töötasakaal saaks jätkuda ning säästa vaimset tervist. Seos psühholoogilise heaolu ja füüsilise heaolu, produktiivsuse ja kaasatuse vahel on ilmne. Ühendkuningriigis näitas uurimus, kuidas töötajate kehv tervis ja heaolu põhjustavad stressiga seotud puudumist ja produktiivsuse vähenemist. Politseisektor on eriti haavatav, kuna ametnikud ja personal võtavad sageli haiguslehte halva psühholoogilise tervise tõttu. (Papazoglou & Tuttle, 2018, pp. 1-11)

Stress ja psühholoogilised probleemid võivad olla seotud politseiametnike sagedasemate haiguslehtedega, puudumistega ja vähenenud tööviljakusega (Ortega, *et al.*, 2007, pp. 37-39). Stressi ja psühholoogilise trauma negatiivseid tagajärgi politseiametnikele on laialdaselt uuritud ja need hõlmavad kehva sooritust, haigust, tööga rahulolematust, madalat moraali ja empaatia või toetuse puudumist ohvritele. Psühholoogiline turvalisus tähendab, et töökoht on töötajate meelest ka vaimselt turvaline koht. Psühholoogiliselt turvalises töökohas tunnevad töötajad, et nende ülemused või kolleegid toetavad indiviidi, kes julgeb öelda, mida mõtleb, austab teiste pädevust, omab teiste suhtes positiivseid kavatsusi ja suudab konstruktiivselt konfliktidega tegeleda. (Papazoglou & Tuttle, 2018, pp. 1-11) Samuti tuleks hakata panustama psühholoogilistesse tugisüsteemidesse, sealhulgas kolleegide toetusesse ja professionaalsesse nõustamisse, et aidata ametnikel stressiga toime tulla ja vältida traumaatiliste kogemuste pikaajalist toimet (Violanti, *et al.*, 2015, pp. 412-414).

Politseitöö on sageli traumeeriv ning seega omab märgatavat seost ka vaimsele tervisele (Brodie, *et al.*, 2023, p. 4). Nii Papazoglou & Tuttle (2018, pp. 1-11) kui ka Ortega, *et al.*, (2007, pp. 37-39) toovad välja seose kehva vaimse tervise ja produktiivsuse langemise vahel.

Hädavajalik on psühholoogilise toe ja töötasakaalu omamine töökohal (Papazoglou & Tuttle, 2018, pp. 1-11) ning tugisüsteemide ja professionaalse nõustamise pakkumine (Violanti, *et al.*, 2015, pp. 412-414).

Politseitöö võib olla traumeeriv ning avaldada olulist toimet vaimsele tervisele. Uuringud näitavad seost kehva vaimse tervise ja produktiivsuse languse vahel politseiteenistuses. Seetõttu on oluline tagada psühholoogiline tugi ja töötasakaal töökohal ning pakkuda tugisüsteeme ja professionaalset nõustamist politseitöötajatele.

1.1.4. Juhtimine ja organisatsioonikultuur

Juhtimine ja organisatsioonikultuur mängivad olulist rolli politseiametnike produktiivsuses. Erinevad juhtimis- ja organisatsiooniteooriad saavad politseitöö tõhusust suurendada, tuues välja, et juhtimine ja haldamine on edukate politseijuhtide ja -töötajate jaoks eraldiseisvad, kuid täiendavad oskused. See hõlmab mitte ainult isiklikku käitumist ja suhtumist, vaid ka organisatsiooniliste struktuuride ja protsesside mõistmist. Juhtimisteooriad – näiteks omaduste, käitumuslike ning olukorra- ja situatsiooniteooriad – pakuvad raamistikke mõistmaks, kuidas erinevad juhtimisstiilid on seotud uurijate motivatsiooni ja produktiivsusega. (Giblin, 2017, pp. 206-220) Ka juhtimisstiilid, organisatsiooniline suhtumine ja kultuur on omavahel seoses politseiorganisatsioonide toimimisega. Need tegurid on eriti olulised arvestades politseitöö keerukust ja dünaamilist keskkonda. Juhtide roll, nende suhtumine ja võime kohaneda muutuvate oludega on kesksed teemad, mis omavad toimet politseitöötajate motivatsiooni, koostöö ja üldise sooritusvõime puhul. (De Moura, *et al.*, 2022, pp. 8-15) Organisatsioonikultuur, mis soosib avatust, koostööd ja innovatsiooni, võib suurendada ka politseiametnike võimet kohaneda ja reageerida keerulistele olukordadele. Ja vastupidi, kui organisatsioonikultuur on jäik ja osutab vastupanu muutustele, võib see piirata uurijate loomingulisust ja efektiivsust. Organisatsioonilised otsused ja teaduspõhine lähenemine on politseitöö mitmesugustes aspektides üliolulised. (Giblin, 2017, pp. 206-220)

Uurimistö „Police Leadership: A Systematic Review of the Literature“ käsitleb politsei juhtimise olulisust ning selle toimet politseiorganisatsioonide efektiivsusele dünaamilistes keskkondades. See süstemaatiline ülevaade kinnitab, et tõhus juhtimine on politseiorganisatsioonide jaoks kriitilise tähtsusega, eriti arvestades kasvavat nõudlust vastutuse järele, tehnoloogilisi edusamme ning uut tüüpi kuritegude ilmnemist. Tõhus juhtimine on esile tõstetud kui üks peamisi tegureid, mis määrab, kas

politseiorganisatsioonid suudavad dünaamilises keskkonnas efektiivselt toimida. Uurimus toonitab, kuidas politseijuhtide käitumine ja suhtumine on olulised organisatsioonikultuuri osad, mis omakorda seostuvad politseitöötajate rahuloluga oma töö suhtes, motivatsiooniga ja tõhususega. Need leiud kinnitavad, et juhtimine ja organisatsioonikultuur on olulised tegurid politseiametnike produktiivsuse ja efektiivsuse puhul, pakkudes olulist teadmistaasi politseiorganisatsioonide paremaks juhtimiseks ja arendamiseks dünaamilises ja keerulises töökeskkonnas. (Dubord & Griffiths, 2021, pp. 168-180)

Giblin (2017, pp. 206-220), De Moura, *et al.*, (2022, pp. 8-15) kui ka Dubord & Griffiths (2021, pp. 168-180) toovad välja juhtimisstiilide tähtsuse politseiametnike töö produktiivsusele. Oma roll on ka organisatsioonikultuuril, olles kas paindlik või jäik (Giblin, 2017, pp. 206-220), kuid tõhus juhtimine tagab toimimise dünaamilises keskkonnas, mis soosib avatust ja paindlikkust (Dubord & Griffiths, 2021, pp. 168-180).

Erinevate juhtimis- ja organisatsiooniteooriate rakendamine politseitöös võib suurendada selle tõhusust, tuues esile juhtimise ja haldamise erinevate aspektide tähtsust ning pakuvad olulist teadmistaasi politseiorganisatsioonide paremaks juhtimiseks ja arendamiseks dünaamilises ja keerulises töökeskkonnas.

1.1.5. Töökoormus ja ressursside jaotus

Töökoormuse ja ressursside jaotus politseiametnike produktiivsusele on mitmetahuline ja sõltub paljudest teguritest, sealhulgas geograafilisest asukohast ja uurimisressursside korraldusest. Rantatalo, *et al.*, (2021, p. 1365) on välja toonud, et suurte geograafiliste vahemaadega ning madala rahvastikutihedusega linnades, ilmneb, et kaugus ja juurdepääsetavus on olulised faktorid politseiametnike töös. Käsitleda tuleb politseipersonali jaotamise kriitilist hindamist, tuues välja erinevaid lähenemisviise, mida politseiasutused kasutavad oma personalivajaduste määramiseks. Kuigi levinud on traditsioonilised mudelid, nagu inimese kohta mudel ja miinimumtöötajate mudel, on eelistatud töökoormusel põhinevad mudelid, kuna need arvestavad tegelikku töökoormust ja on seega täpsemad. Need mudelid aitavad määrata ressursivajadust politseiüksustes, võttes arvesse nii kuritegevuse esinemist kui ka juhtumite kogust ametnike töökoormusele. (Wilson & Weiss, 2014, pp. 98-106)

Samuti on oluline mõista, kuidas politsei personali suurus ja jaotus tagavad nende võime säilitada sotsiaalne kord ja võidelda kuritegevusega – sealjuures mitte ainult personali suurus

tervikuna, vaid ka see, kuidas personali jaotatakse erinevate piirkondade vahel. Integreeritud inimese kohta töökoormuse analüüs tõi esile vajaduse palgata täiendavaid abilisid, et rahuldada praeguseid ja tulevase nõudmisi. See näitab, et politseiüksuste suurus ja personali jaotus muudavad märgatavalt nende võimet tagada sotsiaalne kord ja võidelda kuritegevusega. (Miller & Koskinen, 2020, p. 511)

Kuna politseiametnike töökoormus on seotud nende produktiivsusega, näitavad ka uuringud, et tõsisemaid kuritegusid, juhtumeid, kus on teada kahtlusalune, ning juhtumeid, mis ei päädi vahistamisega, uuritakse tõenäolisemalt kiiremini. Uurijatel on oluline otsustusõigus selles osas, kuidas ja millal juhtumeid menetletakse pärast nende määramist. Erinevate huvigruppide, sealhulgas meedia ja kodanike, eriline tähelepanu on olulise tähtsusega seoses sellega, kuidas juhtumeid käsitletakse. Lisaks keskendub uurimistöo spetsialiseeritud üksuste töökoormusele, eelkõige uurijatele, rõhutades töökoormuse tõhusa juhtimise tähtsust kriminaaluurimiste produktiivsuse parandamiseks. (Liederbach, *et al.*, 2011, pp. 50-65)

Väljakutsed, millega politseiametnikud silmitsi seisavad, näiteks vajadus täita mitmeid rolle ja omada laiaulatuslikke oskusi. See omakorda peegeldab ressursside eraldamise ja politseiosakondade koolituse laiemat tähtsust nende väljakutsete lahendamisel. (Murphy-Oikonen, *et al.*, 2022, pp. 677-693)

Shariati & Guerette (2016, pp. 261-268) väidavad, et nimetatud meetodi lähenemise aluseks on arusaamine, et süütegude toimepanemine sõltub kindlatest asjaoludest või situatsioonidest, mitte ainult teo toimepanija isikuomadustest ning motivatsioonist. Lähenemise spetsiifikat jälgides toimub fokuseerimine kindlatele kuritegude tüüpidele. Sealjuures ei ole oluline varastatava vara väärtus ega ka suurus, vaid see, et varastatavad objektid oleksid samast liigist. Erinevalt ideest proovida lahendada kõiki toimepandud kuritegusid üheaegselt, valitakse konkreetne süüteoliik või probleem, näiteks sõidukite vargused kindlas piirkonnas. (Shariati & Guerette, 2016, pp. 261-268)

Meetmed ja tegevused on suunatud konkreetsetele aspektidele, mida on vaja teha kuriteo sooritamise ennetamiseks (Guerette & Bowers, 2009, p. 1333). Üks kõige lihtsamaid võimalusi kuriteo ära hoidmiseks on takistada juurdepääsu võimalikule objektile. Selleks võib olla ka lukustatavate akende ja uste paigaldamine, turvalised ukسلukud, erinevad valvesüsteemid ning ka füüsilised tõkked. (Ekblom, 2011, pp. 133-155) Ka videokaamerate paigaldamine avalikku ruumi ning erakinnisvaradele heidutab potentsiaalseid toimepanijaid (Welsh, *et al.*, 2019, pp. 64-65).

Kasuks tuleks ka toodete väärtuse vähendamine ehk varastada plaanitava eseme atraktiivsuse vähendamine. Hinnalised esemed markeeritakse erimärgistusega, tänu millele on neid raskem edasi müüa. (Sutton, *et al.*, 2013, pp. 64-66) Kui suurendada varaste potentsiaalselt tajutavat vahelejäämise riski, võib see toimida kui heidutusmeede. Selleks võib olla teavitustöö kogukonnas, valgustuse parandamine piirkonnas või infovahetus kogukonnas, mis informeerib suurenenud patrullimisest piirkonnas. (Johnson, *et al.*, 2014, p. 551)

Analüüsidest politseiametnike töökoormust ja ressurside jaotust, siis nii Rantatalo, *et al.*, (2021, p. 1365) kui ka Liederbach, *et al.*, (2011, pp. 50-65) leidsid, et töökoormus on oluline politsei produktiivsuse puhul. Samas tõi Rantatalo, *et al.*, (2021, p. 1365) välja ka ressurside jaotuse toime produktiivsusele. Resursivajaduse määramiseks kasutatakse töökoormusel põhinevat mudelit (Wilson & Weiss, 2014, pp. 98-106) ning ressursi jaotamisel arvestatakse nende võimega tagada sotsiaalne kord (Miller & Koskinen, 2020, pp. 511-523). Murphy-Oikonen, *et al.*, (2022, pp. 677-693) näevad väljakutsetena töökoormuse osas ebapiisavat väljaõpet ja laiaulatuslikke oskuste puudumist, samas kui Shariati & Guerette (2016, pp. 261-268) pakuvad välja töökoormuse paremaks jaotamiseks konkreetsete süüteoliikide üheaegse lahendamise, Ekblom (2011, pp. 133-155) ennetava meetmena valvesüsteemide rakendamise, Sutton, *et al.*, (2013, pp. 64-66) toodete väärtuse vähendamise, Welsh, *et al.*, (2019, pp. 64-65) videokaamerate paigaldamise ja Johnson, *et al.*, (2014, p. 551) vahelejäämise riski suurendamise näiteks läbi teavitustöö.

Politseiametnike töökoormus ja ressurside jaotus on olulise tähtsusega politsei produktiivsusele. Uuringud näitavad, et nii töökoormus kui ka ressurside jaotus on olulised tegurid. Töökoormusel põhinevad mudelid aitavad määrata ressurside vajadust, arvestades nende võimet tagada sotsiaalne kord. Töökoormuse väljakutsed hõlmavad ebapiisavat väljaõpet ja oskuste puudumist. Parema töökoormuse jaotamiseks pakutakse välja mitmeid lähenemisviise, sealhulgas konkreetsete süüteoliikide üheaegset lahendamist, ennetavaid meetmeid nagu valvesüsteemide rakendamine ja teavitustöö suurendamist vahelejäämise riski vähendamiseks.

1.1.6. Koostöö teiste asutustega ja kogukonnaga

Kogukonna ja politsei koostöö hakkas hoogu koguma 1990ndatel ja on osutunud tõhusaks ühe piirkonna isikute järelevalve ja üldise kogukonna turvalisuse parandamisel. Nende hulka

kuuluvad algatused nagu tagaotsitavate tabamise üksused ja infojagamise koostööd. Uuringud näitavad, et seesugune koostöö on tõhus kuritegevuse vähendamisel, kuigi sel puhul on vajalik tasakaalustatud ja selgelt määratletud rollijaotus. See koostöö põhineb kogukonnapolitsei kontseptsioonil ja selle edu sõltub mitmest tegurist, sealhulgas elanike rassist, etnilisest päritolust ja kogukonna ning politseinike vahelisest tutvuse astmest. Need on osutunud tõhusaks selliste probleemide lahendamisel nagu koduvägivald ja küberkuritegevus, kuid nende edu sõltub vastastikusest usaldusest ja tõhusatest suhtluskanalitest politsei ja kogukonna vahel. (Li, 2017, pp. 50-58)

Kuigi teatud proaktiivsed politseistrateegiad on efektiivsed kuritegevuse ja korrariikumiste vähendamisel, on nende toime erinev. Mõned strateegiad, nagu näiteks *hot spots policing* (politseitöö kuritegevuse tulipunktides), on näidanud olulisi kuritegevuse vähendamise märke, ilma et kuritegevus lihtsalt naaberpiirkondadesse nihkuks. Samas jääb tõendusmaterjal selliste strateegiatega pikaajalise toime kohta piiratuks. (National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine, 2018, p. 129)

Mitme asutuse vaheline koostöö on oluline ka politseitöös. Selle tähtsus tuleneb muutuvast keskkonnast, kus organisatsioonide omavaheline n-ö sõltuvus määrab nende edukuse kaasaegsete ühiskondlike probleemide lahendamisel. Näiteks kriminaalsete tegevuste puhul on politsei sageli sõltuv teistest valitsusasutustest alates kurjategijate kinnipidamisest kuni nende kohtuistungini. Sellegipoolest on oluline tagada asutuste sõltumatuse säilimine, näiteks määratledes teabevahetuse ja otsustusprotsesside piirid. (Li, 2017, pp. 50-58)

Kuigi politseikoostöö teiste organisatsioonidega on üha olulisem, on vaja rohkem uurimusi, et mõista täielikult, kuidas sellist koostööd optimeerida ja kuidas see on seotud politsei produktiivsusega. Koostöö teiste organisatsioonidega võib hõlmata mitmesuguseid tegevusi, alates ühisoperatsioonidest kuni andmevahetuseni ja ühiste ressursside jagamiseni, mis kõik on olulised politsei võimekuse jaoks kuritegevuse vastu võitlemisel ja kogukonna turvalisuse tagamisel. (Zaghloul & Partridge, 2022, pp. 777-779)

Naabrivalve programmid on pikemat aega olnud üks efektiivsematest viisidest, mis aitavad varguseid ennetada. Seda juhul, kui kõik kogukonnaliikmed jälgivad üksteise kodusid ja selle juurde kuuluvat vara aktiivselt ning vajadusel teavitavad korrakaitseorganeid kahtlastest tegevustest. Teadusuuringud tõdevad, et selletaolised programmid aitavad tunduvalt vähendada varguste arvu. (Bowers, *et al.*, 2011, pp. 347-374)

CPTED (*Crime Prevention Through Environmental Design*) lähenemine keskendub keskkonnateguritele, näiteks valgustusele, maastiku planeerimisele ja erinevate

territooriumite ja hoonete jälgimisele. Piisav olemasolev valgustus võib heidutada ja vähendada varguste võimalusi, sest see teeb teo toimepanija jaoks piirkonna vähem kutsuvaks ja atraktiivseks. (Struyf, 2020, pp. 355-357)

Aktiivses koostöös osalemine kogukonna ja politsei poolt on tähtis ning seda saab teha kas regulaarsete kohtumiste, töötubade kui ka koolituste näol, kus jagatakse teadmisi kogukonnaliikmetele ning innustatakse neid teavitama igasugusest kahtlasest tegevusest ning olema ettevaatlikud (Sheperdson, *et al.*, 2014, pp. 115-116). Tänapäevane tehnoloogia, näiteks videokaamerad, sotsiaalmeedia ning mobiilirakendused aitavad kogukondadel varguseid paremini ennetada. Nimetatud rakendused annavad kogukonnaliikmetele võimaluse jagada mobiilselt ja reaalajas teavet ja ka saada teavitusi kahtlastest tegevustest piirkonnas. (Lewis & Lewis, 2012, pp. 1371-1380)

Kogukonna ja politsei koostöö on oluliseks nurgakiviks turvalisuse parandamisel ja kuritegevuse vähendamisel ning selle edu sõltub paljugi koostööst (Li, 2017, pp. 50-58). Ka Zaghoul & Partridge (2022, pp. 777-779) ja Sheperdson, *et al.*, (2014, pp. 115-116) kinnitavad koostöö olulisust, kui ka selle optimeerimist. Heaks koostöö näiteks on naabrivalveprogramm, mis aitab vargusi ennetada (Bowers, *et al.*, 2011, pp. 347- 374), samas Struyf (2020, pp. 355-357) keskendub keskkonnateguritele nagu valgustus, hoonete jälgimine, maastiku planeerimine. Zaghoul & Partridge (2022, pp. 777-779) toob välja koostöö teiste organisatsioonidega, Li (2017, pp. 50-58) tagaotsitavate tabamise üksused ja infojagamise koostööd ning Sheperdson, *et al.*, (2014, pp. 115-116) regulaarsed kohtumised, töötoad ja koolitused, kus jagatakse teadmisi kogukonnaliikmetele.

Kogukonna ja politsei koostöö on turvalisuse parandamisel ja kuritegevuse vähendamisel oluline. Selle edu sõltub tihedast koostööst ning optimeerimisest. Näiteks naabrivalveprogramm aitab varguseid ennetada, samal ajal keskkonnategurid nagu valgustus ja maastiku planeerimine mängivad olulist rolli. Koostöö teiste organisatsioonidega ja regulaarsed kohtumised, töötoad ning koolitused on samuti olulised meetmed.

1.2. Kriminaalmenetluse ökonoomsus

Kriminaalmenetluse ökonoomsust käsitlevad mitmed teaduslikud teooriad, kuigi on olemas ka üldisemad teooriad, mis käsitlevad ressursside jaotust, tehnoloogia kasutamist, tööjõu kvalifikatsiooni, seadusandlust, kuritegevuse taset, alternatiivsed vaidluste lahendamise

meetodeid ja üldsuse ootuseid. Järgnevad alapeatükid keskenduvad põhiliselt kolmele erinevale teorialle:

- Ressursipõhine teooria (*The Resource-Based Theory - RBT*) on tähtis lähenemisviis strateegilises juhtimises. Selle esitas esmakordselt 2009. aastal Penrose, kes pakkus välja mudeli ettevõtte ressursside tõhusaks haldamiseks, tootmisvõimalusteks ja mitmekesistamisstrateegiaks. RBT pakub raamistikku organisatsiooni tulemuslikkuse ja konkurentsieelise põhialuste esiletõstmiseks ja ennustamiseks. Hiljutisi arenguid, nagu tehnoloogia ja innovatsioon, on kohandatud teooria abil, mida on kasutatud äriressursside ja -võimete strateegia uurimiseks. (Utami & Alamanos, 2023)
- Üldine pingeteooria (*The General Strain Theory - GST*) on teooria, mida saab rakendada politseitöötajate kvalifikatsiooni ja ühiskonna ootuste seose mõistmiseks. GST selgitab seoseid politseinike ametialase pinge, negatiivsete emotsionaalsete reaktsioonide ja toimetulekukäitumise vahel, võttes samal ajal arvesse nii sisemist kui ka välist sotsiaalset toetust. Seda teooriat on kasutatud politsei kavatsuste ja muude mittehälbivate toimetulekukäitumiste põhjuste uurimiseks. (Shim, *et al.*, 2015, pp. 43-62)
- Alternatiivsed kuritegevuse teooriad käsitlevad vandekohtunike faktiliste veendumuste olemust ja tõendeid, millele nad tuginesid. See viitab sellele, et erilisi ühehäälsuse juhiseid võiks anda siis ja ainult siis, kui tõendid seda väärivad. See lähenemisviis võib pakkuda alternatiivseid viise kuritegude lahendamiseks, keskendudes iga juhtumi konkreetsetele faktidele ja tõenditele. (Sachs, 2007, pp. 2-8)

1.2.1. Ressursside jaotus

Ressursside jaotus ja kasutamine kriminaalõigussüsteemis on oluline kohtumenetluse tõhususeks ja õigluseks. Ebapiisav ressursside haldamine võib põhjustada protseduurilisi viivitusi, ebaõiglust ja ülekoormatud süsteemi. Selle teema igakülgseks mõistmiseks ja õigusprotsesside paremaks tõhustamiseks on vajalikud erinevad meetodid ressursside jaotamiseks ja optimeerimiseks. (Ehrlich, 2017, pp. 295-324) Uuringud näitavad, et kuritegudele reageerimise kulu õiguskaitsele varieerub, kusjuures vägivaldsed kuriteod põhjustavad suuremaid kulusid võrreldes varavastaste kuritegudega (Hunt, *et al.*, 2019, p. 103).

Ressursside tõhus jaotamine ja kasutamine kriminaalõigussüsteemi erinevates osades – sealhulgas politseis, prokuratuuris, kohtusüsteemis ja kaitsjates – on kohtumenetluse tõhususe ja õigluse tagamiseks ülioluline. Politsei vastutab kuritegudele reageerimise, tõendite kogumise ja juurdluste läbiviimise eest, mille tõhusaks täitmiseks on vaja piisavaid ressursse. (Harris, 2012, pp. 56-57)

Prokuratuuri roll hõlmab kriitiliste otsuste tegemist selle kohta, milliseid juhtumeid edasi kaevata – see protsess peab tasakaalustama õigluse tagamist olemasolevate ressursside praktiliste piirangutega (Richman, 2021, p. 294). Kohtusüsteem seevastu tagab, et kõik süüdistatavad saavad õiglase kohtumõistmise. See on ülioluline õigussüsteemi terviklikkuse ja üldsuse usalduse säilitamiseks. (Ruggeri, 2021, pp. 3-34) Sama tähtis on ressursside jaotus kaitseadvokaatide ja avalike kaitsjate vahel. Pädeva juriidilise esinduse olemasolu on süüdistatava õiguste kaitseks hädavajalik. Kui kaitsjad on varustatud liiga väheste ressurssidega, võib see kaasa tuua lahknevusi ja võimalikku ebaõiglust kohtuprotsessis, mis kahjustab võrdsuse põhimõtet seaduse ees. (Ligeti, 2019, pp. 139-163)

Lisaks ressursside jaotuse uurimisele kriminaalõigussüsteemis on oluline ka teadmine, kuidas need ressursid on üldiselt seotud kriminaalõiguse tõhususega. Näiteks kriminaalõiguse ökonomika valdkonnas on uuritud, kuidas potentsiaalsed kurjategijad reageerivad stiimulitele ja kuidas avalike ressursside optimaalne jaotamine võib aidata kuritegevust ennetada või vähendada. See lähenemine põhineb eeldusel, et kurjategijad kaaluvad tegevuste riske ja tulusid ning seega nende käitumine muutub seoses ressursside jaotuse ja seadusandlusega. (Ehrlich, 2017, pp. 295-324)

Nii Harris (2012, pp. 56-57) kui ka Ehrlich (2017, pp. 295-324) rõhutavad, et õigusprotsesside optimeerimiseks on vajalik ressursside optimaalne jaotus ja kasutus. Harris (2012, pp. 56-57) toob välja politsei protseduuride täitmiseks vajalike ressursside olemasolu, samas Richman (2021, p. 294) toob välja prokuratuuri rolli õigluse tagamisel ja õigete otsuste tegemisel. Kohtusüsteem tagab õiglase kohtumõistmise (Ruggeri, 2021, pp. 3-34), mis vajab õiget ressursside jaotust advokaatide ja kaitsjate vahel (Ligeti, 2019, pp. 139-163). Ehrlich (2017, pp. 295-324) toob lisaks veel välja ressursside optimaalse jaotuse, mis võib aidata kuritegevust ka ennetada või vähendada.

Õigusprotsesside optimeerimise tähtsust läbi ressursside optimaalse jaotuse ja kasutuse on oluline kuna politsei vajab piisavaid ressursse protseduuride täitmiseks veel mängib prokuratuur rolli õigluse tagamisel ning kohtusüsteem peab tagama õiglase kohtumõistmise,

mis eeldab õiget ressursside jaotust advokaatide ja kaitsjate vahel. Lisaks võib ressursside optimaalne jaotus aidata ka kuritegevust ennetada või vähendada.

1.2.2. Tehnoloogia kasutamine

Tehnoloogia kasutamine kriminaalmenetluses on viimastel aastakümnetel oluliselt arenenud. Digitaalsete seadmete laialdase leviku tõttu on digitaalsed tõendid muutunud paljude kuritegude uurimise ja nende eest süüdistuse esitamise kriitilise tähtsusega elemendiks. See hõlmab nendest seadmetest pärinevat teavet toimepandud kuritegude, kahtlusaluste liikumise ja nende kaaslaste kohta. Digitaalsete tõendite tõhusal kasutamisel süüdistuste esitamisel on aga probleeme, näiteks patrulliametnike ja uurijate kogematus digitaalsete tõendite säilitamisel ja kogumisel, kohtuametnike puudulikud teadmised digitaalsete tõendite osas ning digitaalsete tõendite kontrollijate tohutu töömaht. Nende probleemide lahendamiseks on vaja koolitada prokuröre ja kohtunikke digitaalsete tõendite alal, koolitada patrullametnikke ja uurijaid tõendite paremaks kogumiseks ja säilitamiseks, luua vahendeid digitaalsete tõendite triaazianalüüsiks, töötada välja piirkondlikud mudelid digitaalsete tõendite analüüsimiseks ning luua väiksemad osakonnad ja koolitused kiiresti muutuvate digiseadmete ja ekstraheerimistööriistadega sammu pidamiseks. (Goodison, *et al.*, 2015, pp. 19-20)

Ühe uuendusliku lähenemisviisina biomeetrias on DNA põhjal näotuvastus, mis hõlmab tuvastamata bioloogilise materjali identifitseerimist või kinnitamist teadaoleva identiteediga näopiltidega. See protsess hõlmab näokuju jagamist mitmeks segmentiks ja nende segmentide analüüsimist molekulaarsete tunnuste ja näokuju teabe seoste suhtes. Sellisel meetodil võib olla sügav toime kohtuekspertiisi teadusele ja kriminaalsele tuvastamisele, võimaldades luua geneetilise informatsiooni ja füüsiliste omaduste vahel täpsemaid seoseid. (Sero, *et al.*, 2019, pp. 1-12)

Teisalt on DNA ja sõrmejälgede võtmine olnud murranguline tehnoloogia kohtuekspertiisi teaduses. See põhineb põhimõttel, et ühelgi inimesel, välja arvatud identsetel kaksikutel, ei saa olla identset DNA mustrit kellegi teisega. See tehnoloogia on aja jooksul läbinud olulisi edasiarendusi ja on kuritegevuse vastu võitlemisel tähtis. DNA-põhistel tehnoloogiatel on tohutu sotsiaalne toime ja need on seotud eetiliste kaalutlustega, arvestades nende potentsiaalseid kasutusviise ja väärkasutusi. DNA testimine on muutunud kriminaalõigussüsteemis oluliseks vahendiks, mis võimaldab suure täpsusega tuvastada

kuritegevuses osalenud isikuid. (Varsha, 2006, pp. 181-188) Suurandmete töötlus ja käitumuslik modelleerimine on teised näited tehnoloogia tähtsusest kriminaalõigusele. Need meetodid võimaldavad prognoosida kuritegevuse trende ja määrata kindlaks riskipiirkonnad, aidates õiguskaitseorganitel oma ressursse tõhusamalt suunata. Näiteks kriminaalprofileerimine ja kuriteoennetusprogrammid põhinevad andmeanalüütikal, mis aitab identifitseerida potentsiaalseid kuriteo toimepanemise mudeleid. (Schullenburg & Soudijn, 2023, pp. 1-9)

Siiski kaasnevad nende tehnoloogiate kasutuselevõtuga ka väljakutsed, eriti seoses turvalisuse, privaatsuse ja kodanikuõiguste kaitsmisega. Uute tehnoloogiate, nagu elektrooniliste seadmete suurenenud krüpteerimise ümber valitsev juhendite segasus ja õiguslike pretsedentide puudumine tõstatavad privaatsuse ja kodanikuõiguste küsimusi. Seetõttu on oluline tasakaalustatud lähenemine, mis austab üksikisiku õigusi, samal ajal ära kasutades tehnoloogiliste edusammude eeliseid. Tehnoloogia osatähtsus ohutusele ja suhetele kogukonnaga on samuti oluline. Tehnoloogiad nagu vormikaamerad on olulised politsei vastutuse suurendamisel ja surmava jõu kasutamise vähendamisel. Need vahendid aitavad luua usaldust õiguskaitseorganite ja kogukondade vahel, tagades läbipaistvuse ja vastutuse, mis on olulised positiivsete politsei-kogukonna suhete säilitamisel. Lisaks on märkimisväärne nende tehnoloogiliste edusammude majanduslik toime. Uurimiste lihtsustamine ja rutiinsete ülesannete automatiseerimine võimaldab õiguskaitseorganitel keskenduda keerukamatele juhtumitele. See mitte ainult ei vähenda kriminaalõigussüsteemi kulusid, vaid aitab kaasa ka ühiskonna üldisele turvalisusele ja majanduslikule heaolule. Tehnoloogiliste vahendite abil loodud efektiivsusel ja tõhususel on laiemgi positiivne toime ühiskondlikule turvalisusele ja majanduskasvule. (Hollywood, *et al.*, 2018, pp. 1-4)

Digitaalsed tõendid on olulisel kohal kuritegude uurimisel ja süüdistuste esitamisel (Goodison, *et al.*, 2015, pp. 19-20). Olulise tähtsusega kuritegevusega võitlemiseks on olnud DNA sõrmejälje võtmine (Varsha, 2006, pp. 181-188), kuid Sero, *et al.*, (2019, pp. 1-12) toob välja ka DNA põhilise näotuvastuse, mis võimaldub luua geneetilise informatsiooni ja füüsiliste omaduste vahel täpsemaid seoseid. Väljakutsetena on Goodison, *et al.*, (2015, pp. 19-20) välja toonud kogenematusse digitaalsete tõendite säilitamisel ja kogumisel, puudulikud teadmised nendega tegelemisel ja töömahu suurus. Varsha (2006, pp. 181-188) lisab juurde tehnoloogia sotsiaalse tähtsuse ja eetilised dilemmad, mis osaliselt kattuvad ka väljakutsetega (Hollywood, *et al.*, 2018, pp. 1-4) nagu turvalisus, privaatsus ja

kodanikuõiguste kaitsmine. Tehnoloogilisel edasiminekul on oma toime ka majandusele, vähendades kriminaalõigussüsteemi kulusid ning aidates kaasa ühiskonna üldisele turvalisusele ja majanduslikule heaolule (Hollywood, *et al.*, 2018, pp. 1-4).

Digitaalsed tõendid on olulised kuritegude uurimisel ja süüdistuste esitamisel ning nende tähtsus on kasvanud viimastel aastakümnetel. DNA ja sõrmejälgede võtmine on olnud oluline vahend kuritegevuse vastu võitlemisel, kuid uudne lähenemine on DNA põhinev näotuvastus, mis võimaldab täpsemaid seoseid geneetilise info ja füüsiliste omaduste vahel. Väljakutseteks on kogenematus digitaalsete tõendite käitlemisel, tehnoloogilised puudused ja suur töömaht. Tehnoloogilisel arengul on oluline majanduslik tähtsus, vähendades kriminaalõigussüsteemi kulusid ning aidates kaasa ühiskonna turvalisusele ja majanduslikule heaolule. Eetilised dilemmad, turvalisus, privaatsus ja kodanikuõiguste kaitse on samuti olulised kaalutlused.

1.2.3. Tööjõu ja kohtusüsteemi kvalifikatsioon

Uut tüüpi kuriteod ja justitiisüsteemi muutuv roll vaimse tervise probleemide lahendamisel kujutavad endast väljakutseid. Samuti märgib see avalikkuse usalduse tähtsust ja süsteemi tajutavat õiglust. Sellealased soovitusel hõlmavad digitaalkuritegude uurimise koolitusmaterjalide täiustamist ja meetmete väljatöötamist erinevate lähenemisviiside tõhususe hindamiseks. See märgib kvalifitseeritud tööjõu tähtsust uute väljakutsetega kohanemisel ning süsteemi tõhususe ja õigluse säilitamisel. (Jackson, *et al.*, 2020, pp. 4-9) Kuigi uurimismeetodite efektiivsuse hindamise uuringuid on vähe, viitavad laiemad empiirilised tõendid, et organisatsiooniliste poliitikate, uurimispingutuste ja teatud tehnoloogiate kombinatsioon võib olla paljulubav uurimistulemuste parandamisel isegi harvemini lahendatavatel juhtudel (Prince, *et al.*, 2021, pp. 683-707).

Politsei ülekuulamise ekspertiisi tüpoloogia hõlmab kompetentse, kontseptsioone ja suhtlusoskusi: (Thielgen, *et al.*, 2022, pp. 1-2)

- Kompetentsid viitavad isiklikele, professionaalsetele, sotsiaalsetele ja süsteemsetele võimetele erinevates politseitöö ülesannetes, sealhulgas ülekuulamisel.
- Kontseptsioonid hõlmavad nii eksplitsiitsete kui ka implitsiitsete kogemuspõhiste ülekuulamismudelite rakendamist.
- Suhtlus hõlmab suhtlustaktikate ja -tehnikate sihipärast rakendamist.

Kompetentside, kontseptsioonide, suhtlustaktikate ja ülekuulamise edukuse vahel on positiivne seos, kuid tuleb ka esile tuua nende tegurite tähtsust tõhusas tõendite kogumises ja ülekuulamises (Thielgen, *et al.*, 2022, pp. 1-2).

„Kohtusaali töörühm“ on termin, mida kasutatakse kohtunike, prokuröride ja kaitsjate vaheliste suhete kirjeldamiseks. Need kolm osapoolt määravad kindlaks, kuidas kesksed näitajad toimivad ja kuidas juhtum edeneb. (Heumann, *et al.*, 2021, pp. 273-289) Prokuröride ja kaitsjate vaheline suhtlus igas õigussüsteemis sõltub mitmest tegurist. Kõige olulisem on kahe positsiooni vaheline võimu erinevus, mis on suurim Ameerika Ühendriikides. Sügavalt juurdunud erinevused võistleva ja inkvisitsioonilise õigussüsteemi vahel avaldavad olulist tähtsust prokuröride ja kaitsjate võimulõhele. Prokuröride ja kaitsjate suhted sõltuvad ka professionaalsest ja ametikultuurist nii prokuratuuris kui ka kaitsja büroos. Suhet kujundavad ka advokaatide individuaalsed omadused, sealhulgas kogemus, vanus, rass, rahvus, sugu ja isiksused. (Yaroshefsky, 2021, pp. 351-372)

Kognitiivsed eelarvamused nagu liigne enesekindlus ja otsuste raamistikud kallutavad ka õiguslikke otsuseid ja põhjustavad vigu kriminaalmenetluses. Nende eelarvamuste äratundmine ja neile tähelepanu juhtimine on oluline, et õigusspetsialistid saaksid teha teadlikumaid otsuseid, mis võivad aidata vähendada vigu kohtusüsteemis ning suurendada õigusprotsesside õiglust ja tõhusust. (Berthet, 2022, pp. 9-10)

Jackson, *et al.*, (2020, pp. 4-9) toob välja kvalifikatsiooniga tööjõu olulisuse digitaal kuritegedega ja muutuva maailmaga kohanemiseks ja vajalikkust koolitusmaterjalide täiendamiseks. Prince, *et al.*, (2021, pp. 683-707) nendib aga uurimismeetodite arendamist digitaalkuritegude tõhusaks uurimiseks. Thielgen, *et al.*, (2022, pp. 1-2) toob välja ülekuulamise, suhtlustaktikate ja kompetentside seose kriminaalmenetluse tõhususega ning Yaroshefsky (2021, pp. 351-372) toob sisse kohtunike, prokuröride ja kaitsjate vaheliste suhete seotuse kriminaalmenetluses, näidates kuidas õigussüsteemi dünaamika, juhtumite kulg ja otsuste langetamine on omavahel seotud. Viimaks toob Berthet (2022, pp. 9-10) lauale kognitiivsed eelarvamused õigusliku otsuste tegemise kontekstis, et tagada õigusprotsesside objektiivsus ja õiglus.

Selle põhjal võib järeldada, et kriminaalmenetluse tõhusus ja õiglus sõltuvad mitmetest teguritest, sealhulgas politsei ja prokuratuuri uurimismeetoditest, suhtlemisest kohtusüsteemi osapoolte vahel ning teadlikkusest ja juhtimisest kognitiivsete eelarvamuste

osas. See toob esile vajaduse pideva koolituse ja süsteemi parendamise järele, et tagada kriminaalmenetluse tõhus ja õiglane toimimine.

1.2.4. Seadusandlus ja regulatsioonid

Kriminaalõiguse majandusanalüüs on üks meede, mis rakendab majandusprintsipi, et mõista seadusliku käitumise juhtimise stiimuleid. Selline lähenemine on oluline erinevate õigusstruktuuride tähtsuse mõistmiseks õigusmenetluste käitumisele ja nende ühiskondlikule osale. Selline analüüs pakub väärtuslikke teadmisi majanduse, õiguse ja sotsiaalse käitumise ristumiskohast, paljastades kriminaalõigussüsteemis mängus olevad keerulised dünaamikad. (Drago, *et al.*, 2011, pp. 104-105)

Diskretsiooni roll kriminaalõigussüsteemis on samuti kriitiline uurimisala. Diskretsioon võib olla oluliselt seotud õigusprotsesside efektiivsuse ja õiglusega, alates seaduse jõustamisest kuni kohtulike otsusteni. Diskretsiooni rolli ja tagajärgede mõistmine aitab valgustada kriminaalõigussüsteemi keerukust ja tagada efektiivsuse ja õigluse säilitamise väljakutsed. (Fisher, 2014, pp. 38-58)

Teine aspekt, mida tuleks kaaluda, on tulemuspõhise eelarvestamise rakendamine kohtusüsteemis. See toob kaasa kohtute võrdsema tegevuse riigis, kohtusüsteemi tõhususe ja tulemuslikkuse ning sellest tulenevalt ka kodanike võrdsema kohtlemise seaduse ees. Uuring selgitab, kui oluline on võtta vastu ratsionaalsed ja läbipaistvad rahastamiskriteeriumid, et tagada kohtute sõltumatus ja tasakaalustada kohtute tegevust. (Viapiana, 2020, pp. 181-182)

Seaduste ja regulatsioonide osakaal kuritegevuse ennetamisel ning menetlusprotsessides on mitmekülgne teema, mis on äratanud suurt tähelepanu akadeemilistes ja poliitilistes ringkondades. Kriminaalõiguse kehtestamine teenib sageli ennetavaid eesmärke, seadused ja regulatsioonid antakse välja teatud käitumiste kohustuslikuks muutmiseks või keelamiseks, pidades silmas kuritegevuse ennetamist. See lähenemine peegeldab laiemat arusaama kuritegevuse ennetamisest kriminaalõiguse kehtestamise peamise eesmärgina. Valitsused loovad sageli ja toetavad spetsialiseerunud asutusi, mis keskenduvad kuritegevuse ennetamisele, ning eraldavad suuri ressursse ühiskondade füüsilise ja sotsiaalse korralduse muutmiseks, et seda eesmärki saavutada. Eriti on situatsiooniline kuritegevuse ennetamine osutunud tõhusaks vahendiks kuritegevuse muutmiseks. Siiski on muutused kriminaalõiguses ja karistustes üksinda vähe tõhusad, et avaldada olulist langust kuritegevuse määradele. See viitab sellele, et kuigi seadusandlikud meetmed on olulised,

tuleks neid pidada osaks laiemast strateegiast, mis hõlmab mitmesuguseid kuritegevuse ennetamise meetodeid. Seadusandluse osa ei seisne ainult otseste seostega kuritegevuse määradele, vaid ka avaliku taju kujundamises õigussüsteemi õigluse ja tõhususe osas. Liiga rangelt või ebaproportsionaalselt tajutavad seadused võivad kaasa tuua ühiskonna rahulolematuse ja suurendada kohtusüsteemi koormust. Seetõttu on seadusandlusele tasakaalustatud lähenemine, mis arvestab nii ennetava toimega kui ka ühiskondliku tajuga. (Welsh & Farrington, 2012, pp. 3-20)

Kriminaalõiguse majandusanalüüs aitab mõista seadusliku käitumise juhtimise stiimuleid (Drago, *et al.*, 2011, pp. 104-105). Fisher (2014, pp. 38-58) räägib diskretsiooni rollist kriminaalõigussüsteemis ja õigluse säilitamisel, Viapiana (2020, pp. 181-182) juhib tähelepanu aga rahastuskriteeriumitele õiglase kohtupidamise tagamiseks, näiteks tulemuspõhise eelarvestamise rakendamine kohtusüsteemis. Welsh & Farrington (2012, pp. 3-20) keskenduvad aga üldisemalt seaduste ja regulatsioonide ja nende toimele kuritegevuse ennetamisel ja menetlusprotsesside lihtsustamisel. Lisaks toovad Welsh & Farrington (2012, pp. 3-20) välja, et seadusandlus ei ole seotud ainult kuritegevuse määradega, vaid ka inimeste pertseptsiooniga õiglusesse.

Kriminaalõiguse majandusanalüüs, tulemuspõhine eelarvestamine ning seadused ja regulatsioonid on keerulised ja olulised aspektid kriminaalõiguse valdkonnas, mis pakuvad olulist teadmiste baasi. Erinevad analüüsid aitavad meil mõista seadusandliku juhtimise vajalikust kriminaalõigussüsteemis, et saaksime taga õiglase menetluse.

1.2.5. Kuritegevuse tase ja liik

Üheks võtmeküsimuseks on erinevate kuritegude toime ja nende juhtimiseks vajalikud ressursid. Näiteks kõrge kuritegevuse määr, eriti teatud piirkondades, viib suurenenud jälgimise ja kontaktideni kriminaalõigussüsteemiga. See omakorda on seotud ressursside jaotamisega nii riiklikul kui kohalikul tasandil. Kuritegevuse määra ebahütlus suurlinnades ja ajutiste kuritegevuse tõusud kujundavad oluliselt avalikku arvamust ja poliitilisi reaktsioone, mis avalduvad ka ressursside jaotusel. (Turney & Wakefield, 2019, pp. 3-4) Kuritegevuse määra ja kriminaalmenetlusele suunatud ressursside suhte uurimisel on leitud, et traditsioonilised politseitöö tulemuslikkuse mõõdikud, nagu vahistamismäärad, ei pruugi efektiivselt peegeldada politsei tegelikke tegevusi või nende operatsioonide tõhusust. On välja toodud, et need mõõdikud kajastavad pigem kurjategijate tegevust kui politsei tõhusust.

Liigne keskendumine kuritegevuse tõrje mõõdikutele võib kaasa tuua negatiivseid tagajärgi, sealhulgas kodanike vabaduste rikkumisi ja kogukonna rahulolematust politseiga. Samuti on oht „süsteemi mängimisele“, kus ametnikud võivad manipuleerida andmetega neile soodsama tulemuse esitamiseks, isegi kui see ei peegelda tegelikkust. (Hodgkinson, *et al.*, 2019, pp. 1-7)

Lisaks on politsei kohalolekul kuritegevuse määrale oluline toime. Uuring, mis jälgis USAs Dallase politseijaoskonna patrullautode asukohti, leidis, et politsei kohaloleku vähendamine 10% võrra mingis piirkonnas põhjustas kuritegevuse suurenemise 7% võrra. See leid kinnitab politsei kohaloleku tähtsust kuritegevuse ennetamisel ja viitab sellele, et politseipatrullide rutiinsetel muudatustel võib olla märkimisväärne osa kriminaalsele käitumisele. (Weisburd, 2021, pp. 280-282)

Siiski on oluline märkida, et kuritegevuse määra rahvusvahelist langust viimase kahe aastakümne jooksul ei saa omistada üksnes üksikute politseijõudude strateegiatele. Tegelikult väidetakse, et politseil on kuritegevuse määra suhtes piiratud võimekus ja nad võivad mängida peamiselt sümboolset rolli avalikkuse rahustamisel. Väljakutse seisneb paremate näitajate ja kvalitatiivsete mõõtmiste väljatöötamises, et täpselt hinnata politsei organisatsiooni töö tulemuslikkust ja politseistrateegiate tegelikku tähtsust kuritegevuse määrale. (Hodgkinson, *et al.*, 2019, pp. 1-7)

Majandus- ja organiseeritud kuriteod, mida motiveerib kasum, esitavad kriminaalõigussüsteemile ainulaadseid väljakutseid. Need kuriteod erinevad loomult kirekuritegudest või rühmasurve ajendatud kuritegudest ja nõuavad tõhusaks juhtimiseks erinevaid lähenemisviise. Selliste kuritegude puhul eeldatakse, et kasumi ahvatlus on ratsionaalne ja kurjategijaid peetakse sageli kulude ja tulude kaalutlejateks. Kriminaalõigussüsteemi kohustused nendel juhtudel ulatuvad omastatud vara tagastamisest ebaseadusliku tulu konfiskeerimiseni. Kuritegevuse ja äri vahelise suhtluse mõistmine, eriti nn hallil alal, kus nad sageli vastastikku kasu saavad, on oluline tõhusate regulatiivsete ja alternatiivsete strateegiate väljatöötamisel. (Ashtalkoska & Srbinovska-Donceviski, 2017, pp. 63-70)

Politseiresursside jaotamine ei ole ainult tõhusa kuritegevuse vastu võitlemise küsimus, vaid ka majanduslikku heaolu ja sotsiaalse võrdsuse küsimus. Ressursside jaotamise otsused võivad omada kaalu nii eluasemehindadele, üldisele majanduslikule heaolule ja ka sotsiaalsetele suhetele kogukondades. Kuriteoliik on oluliseks faktoriks ressursside jaotamisel õiguskaitseorganites. Erinevad kuriteod nõuavad eri lähenemisi ja ressursse ning

nende tõhusaks haldamiseks on pidev vajadus välja töötada ja rakendada tõhusaid strateegiaid. Õiguskaitseasutused tuginevad üha enam tõenduspõhiste vahenditele ja ressurssidele, et teha selles osas teadlikke otsuseid. (Galiani, *et al.*, 2016, pp. 32-34)

Kuritegevused on olulisel määral seotud ressursside ja nende jaotusega, mis omakorda oleneb oluliselt kuritegevuse määrast piirkonnas (Turney & Wakefield, 2019, pp. 3-4). Samas toob Weisburd (2021, pp. 280-282) välja ka politsei kohaloleku tähenduse kuritegevusele, tuues välja kuritegevuse tõusu patrullide vähendamisega. Hodgkinson, *et al.*, (2019, pp. 1-7) nendib aga erinevalt Weisburdist politsei piiratud võimekust kuritegevuse määraga tegemisel ning näeb politseil peamiselt sümboolset rolli avalikkuse rahustamisel. Samas politsei ressursside jaotamine on seotud ka majanduslikku heaoluga ja sotsiaalse võrdsusega (Galiani, *et al.*, 2016, pp. 32-34) ning Hodgkinson, *et al.*, (2019, pp. 1-7) toob välja negatiivsed tagajärjed nagu kodanike vabaduste rikkumine ja rahulolematuse politseiga kui keskendutakse liigselt kuritegevuse tõrjele.

Politsei ressursside jaotamine on oluline mitte ainult kuritegevuse vastu võitlemisel, vaid ka majanduslikku heaolu ja sotsiaalse võrdsuse puhul. Kuid endiselt tuleb toonitada vajadust arendada välja paremad mõõdikud ja kvalitatiivsed hindamisvahendid politsei tegevuse tõhususe hindamiseks kuna majandus- ja organiseeritud kuriteod avaldavad laia toimet kriminaalõigussüsteemile.

1.2.6. Alternatiivsed vaidluste lahendamise meetodid

Alternatiivsed vaidluste lahendamise meetodid (*Alternative Dispute Resolution*, edaspidi ADR (U.S. Department of Labor, 2023) nagu vahendus, lepitus ja läbirääkimised on muutunud üha olulisemaks teemaks kriminaalõiguse ökonomikas. Need meetodid pakuvad väärtuslikku alternatiivi traditsioonilistele kohtumenetlustele, aidates vähendada kohtusüsteemi koormust ning pakkudes kiiremaid ja kuluefektiivsemaid lahendusi. ADR-i kasutamine on eriti tähtis tänapäeva õigussüsteemides, kus on suur rõhk ressursside säästmisel ja menetluste tõhustamisel. (Nasrallah, 2020, pp. 493-514)

ADR-i rolli ja toime puhul kriminaalõiguse ökonomikale käsitletakse, kuidas ADR meetodid aitavad muuta õigusprotsesse efektiivsemaks. ADR on viimase viiekümne aasta jooksul märkimisväärselt arenenud, olles saanud alguse märkimisväärselt õiguslastest konverentsidest ja liikumistest. ADR aitab kaasa kohtumenetluste efektiivsuse ja kulude vähendamisele. (Fisher, 2017, pp. 280-292) Kuigi ADR ei pruugi sobida igasuguste

õiguslike vaidluste, eriti tõsiste kuritegude korral, on selle kasutamine siiski märkimisväärselt laienenud. ADR pakub paindlikke lahendusi, mis on kohandatud konkreetsete vaidluste ja osapoolte vajadustele, aidates seeläbi kaasa õiglasele ja tõhusale õigusemõistmisele. (Nasrallah, 2020, pp. 493-514) Lisaks võimaldab ADR vähendada pingeid ja parandada suhteid osapoolte vahel, mis on eriti oluline kriminaalõiguse kontekstis, kus konfliktide rahumeelne lahendamine on sageli eelistatud. ADR on tähtis vahend kriminaalõiguse ökonoomikas, aidates kaasa kohtusüsteemi tõhususe ja õigluse suurendamisele. Selle kasutamine pakub mitmeid eeliseid, sealhulgas aja ja raha säästmist, samuti kohtumenetluste koormuse vähendamist. ADR-i edasine areng ja kohaldamine on seega märkimisväärne samm edasi õigussüsteemi parendamisel. (Fisher, 2017, pp. 280-292) Kuigi ADR pakutaval õigussüsteemil on mitmeid eeliseid, nagu konfliktide kiirem lahendamine ja kohtusüsteemi efektiivsuse parandamine, tuleb arvestada ka nende piirangutega, eriti kriminaalõiguse kontekstis. Üks peamisi probleeme ADR-i puhul kriminaalõiguses on selle sobivus tõsiste kuritegude puhul. Nende kuritegude laadi ja raskuse tõttu ei pruugi ADR alati olla õigluse tagamiseks sobiv mehhanism. See mure on veelgi suurem olukordades, kus ühel osapooltel on oluliselt rohkem võimu või ressursse kui teisel. ADR-i protsesside regulatsioon on selles osas oluline, kuna see seab standardid õigluse tagamiseks erinevat tüüpi vaidluste lahendamisel. Siiski on leitud, et isegi olemasolevad regulatsioonid, nagu eetilised põhimõtted ja akrediteerimine, on ADR-i protsessides õigluse edendamisel piiratud. Näiteks leiavad vahendajad mõnikord, et olemasolevad standardid ei ole piisavad tulemusliku õigluse edendamiseks, mis näitab vajadust tõhusamate ja tugevamate regulatiivsete raamistike järele. (Ojelabi & Noone, 2020, pp. 103-107)

Veel üks probleem on võimutasakaalu võimalikkus ADR-is, mis võib oluliselt avaldada toimet juhtumite tulemustele. See on eriti asjakohane juhtudel, kus ühel osapooltel on õiguslik esindatus ja teisel mitte, mis võib viia vähem soodsate tulemusteni esindamata osapoolte jaoks. Sellised tasakaalustamatused nõuavad lähemat uurimist esindatuse rolli kohta ADR-is ja vajadust leevendada mis tahes ebavõrdsusi. Kuigi ADR-i eelistatakse selle efektiivsuse ja suhete edendamise tõttu, tuleb hoolikalt arvestada ja käsitleda selle piiranguid, eriti mis puudutab õigluse ja õiguse tagamist kõigis juhtumites. See hõlmab olemasolevate regulatsioonide ja eetiliste koodeksite tõhususe uurimist ning võimaluste otsimist õigluse parandamiseks ADR-i kaudu, eriti vähemate vahenditega inimeste jaoks või

olukordades, kus on märkimisväärne võimutasakaalutus. (Gazal-Ayal & Perry, 2014, pp. 791-793)

ADRi tulevikus on oodata paljulubavaid arenguid, eriti tehnoloogia integreerimise ja uute lähenemisviiside osas, mis võivad viia tõhusamate ADR meetoditeni. Tehisintellekti (edaspidi *artificial intelligence* ehk AI) regulatsiooni ja halduse keskkonna areng omab oluliselt toimet ADR-i. Kuna AI regulatsioonist on saamas rahvusvahelise poliitika oluline küsimus, muutub ka ADR-i viis, kuidas praegu ja tulevikus AI-d kasutatakse. Sobivad AI regulatsioonid peaksid ADR-ile kasulikud olema, kuna mõlema valdkonna regulatiivsed lähenemisviisid jagavad paljusid ühiseid eesmärke ja väärtusi, sealhulgas usaldusväarsuse ja läbipaistvuse edendamist. (Abbott & Elliott, 2023, p. 685)

Nii Nasrallah (2020, pp. 493-514) kui ka Fisher (2017, pp. 280-292) leiavad, et ADR ehk vahendus, lepitus ja läbirääkimised on oluliseks osaks kohtusüsteemi koormuse, kulude vähendamisel, ressursside säästmisel ja menetluste tõhustamisel ning on tähtis vahend kriminaalõiguse ökonomikas. Väljakutsetena ei sobi ADR tõsiste kuritegude puhul ning olukordades, kus ühel osapoolel on oluliselt rohkem võimu või ressursse kui teisel (Ojelabi & Noone, 2020, pp. 103-107). Gazal-Ayal & Perry (2014, pp. 791-793) toovad samuti välja võimutasakaalu puudutava probleemi ning õigluse huvides tuleks hoolikalt kaaluda, millal kasutada ADR-i. Abbott & Elliott (2023, p. 685) käsitlevad ka AI ja ADR seotust, mis peaks suurendama usaldusväarsust ja läbipaistvust kohtusüsteemis.

ADR omab kasvavat tähtsust ja rolli kriminaalõiguse ökonomikas. ADR meetodid nagu vahendus, lepitus ja läbirääkimised pakuvad väärtuslikku alternatiivi traditsioonilistele kohtumenetlustele, aidates vähendada kohtusüsteemi koormust ja pakkudes kiiremaid ning kuluefektiivsemaid lahendusi.

1.2.7. Üldsuse ootused ja surve

Avalik arvamus on seotud kriminaalõiguse reformidega, keskendudes eelkõige legitiimsusele. See toob esile kolm peamist arengut kriminaalõiguse reformi vallas: avalikkuse suurenenud osakaal karistuse määramise suunistele, poliitiline sekkumine kriminaalõigussüsteemi ja avaliku arvamuse arvestamine karistuste määramisel. Eriti oluline on avalikkuse arvamus kriminaalõiguspoliitika kujundamisel ja lisaks on vajadus nende reformide legitiimsuse struktureeritud hindamise järele. (Noyon, *et al.*, 2020, pp. 390-402)

Üheks oluliseks aspektiks on investeeringud uutesse tehnoloogiatesse ja personali koolitamisest, mis on vajalikud kriminaalmenetluste efektiivsemaks muutmiseks. Neid investeeringuid peetakse oluliseks õigussüsteemi kohendamisel tänapäeva väljakutsetega, tagades, et menetluste läbiviimine oleks nii kiire kui ka õiglane ja aus. (Ehrlich, 2017, pp. 295-324) Üks põhiteemasid on avaliku arvamuse hinnang justiitsüsteemile, eriti ressursside jaotamisel ja surve, mida see võib valitsusele tekitada, et tagada kiire ja õiglane õigusemõistmine. See aspekt on ülioluline, sest rõhutab vajadust tasakaalu järele ressursside tõhusa kasutamise ja menetlusõiguste järgimise vahel, et säilitada õigussüsteemi terviklikkus ja usaldusväarsus. (Hylton, 2017, pp. 325-343)

Lisaks võivad õigluse uuringud kriminaalõiguses, nagu kohtunike otsustusprotsessi uurimised, heita valgust õigluse teguritele. Need uuringud võivad hõlmata erinevaid meetodikaid, sealhulgas eksperimentaalseid lähenemisi nagu Ultimatum-mäng, kus analüüsitakse osalejate reaktsioone õiglastele ja ebaõiglastele pakkumistele. Sellised uuringud võivad pakkuda ülevaadet õigluse psühholoogilistest ja sotsiaalsetest aspektidest, mis on kriminaalõigussüsteemi mõistmiseks ja parandamiseks olulised. (Santamaría-García, *et al.*, 2021, pp. 1-11)

Poliitiline ja avalik surve on suure osakaaluga traditsiooniliste politseitöö mõõdikute kasutamisel. Kriitikud väidavad, et kuritegevuse määra väga madalale tasemele vähendamine võib olla tulutu ja poliitiliselt motiveeritud ettevõtmine, mis juhib tähelepanu kõrvale tähendusrikkamalt politseitöölt. Lisaks tuuakse välja politsei sümbolset rolli avalikkuse rahustamisel, viidates nende piiratud tegevusvõimele seoses tegelikule kuritegevuse määrale. Traditsiooniliste mõõdikute liigne tähtsustamine võib kaasa tuua negatiivseid tagajärgi, nagu andmetega manipuleerimine ja keskendumine soodsate statistiliste näitajate saavutamisele täpse aruandluse asemel. Sellele vastuseks on pakutud alternatiive, sealhulgas kvalitatiivseid meetmeid ja avaliku rahulolu küsitlusi, et pakkuda terviklikumat vaadet politsei tulemuslikkusele ja kogukonna turvalisusele. (Hodgkinson, *et al.*, 2019, pp. 1-7) Meediakajastus mängib olulist rolli üldsuse ootuste kujundamisel. Meedia kaasatus võib uurimistes olla nii positiivne kui ka negatiivne jõud. Meedia võib olla kasulik teabe hankimisel, eriti juhtudel, kus juhtlõngu on minimaalselt, ning avalikkuse abi kogumiseks kasutatakse sageli lahendamata kuritegude aastapäevi. See strateegia nõuab aga hoolikat juhtimist, kuna meediakajastus võib mõnikord olla ebatäpne või sobimatu, mis võib uurimist kahjustada. (Bennett, 2020, pp. 145-158)

Üks oluline aspekt on transformatsiooniprotsesside praktiline rakendamine, eriti kogukonnaalgatuste ja -liikumiste kontekstis. Need algatused käsitlevad sageli mitmesuguseid transformatsiooni aspekte, sealhulgas sotsiaalseid, kultuurilisi, ökoloogilisi ja majanduslikke. (Schreuder & Horlings, 2022, pp. 1-15) Lisaks on tähtis teema majanduse ja kriminaalmenetluse protseduuripõhimõtete ristumiskoht. See hõlmab kriminaalmenetlustega seotud kulusid määravate tegurite uurimist. Avalik surve ja nõudmised kiireteks vastusteks suure tähelepanuga juhtumitele võivad oluliselt kulusid tõsta, viies potentsiaalselt ressursside vähem tõhusa kasutamiseni. Suure tähelepanuga juhtumitele keskendumise majanduslikud tagajärjed, võrreldes nende juhtumite tegeliku tähtsusega ühiskondlikule turvalisusele, on selle analüüsi võtmekaalutlused. (Hylton, 2017, pp. 325-343)

Kriminaalõiguse valdkonnas keskendatakse üha enam kriminaalmenetluste majanduslikele aspektidele, eriti ressursside tõhusa kasutamise ja avaliku survele reageerimise kontekstis. Uurimisvaldkond hõlmab majandusanalüüsi rakendamist kriminaalse käitumise mõistmiseks inimkäitumise laiemas kontekstis, mis on vajalik kriminaalmenetluses kasutatavate ressursside jaotuse analüüsimiseks, eriti kui on vaja reageerida avalikule survele või suure tähelepanuga juhtumitele. (Ehrlich, 2017, pp. 295-324)

Ametnike töö produktiivsus ja kriminaalmenetluse ökonoomsus on olulised komponendid õigussüsteemi tõhususe tagamisel. Kiireks ja õiglaseks õigusemõistmiseks peab Ehrlich (2017, pp. 295-324) vajadust uue tehnoloogia ja piisava personali koolitamise järgi, samas kui Hylton (2017, pp. 325-343) toob välja avaliku arvamuse, eriti ressursside jaotamisel. Sellega nõustub ka Hodgkinson, *et al.*, (2019, pp. 1-7) kuid nendib võimaliku tulutuse kuritegevuse määrade langetamisel väga madalale tasemele, tuues kaasa tagajärjed nagu andmetega manipuleerimine ja statistiliste näitajate saavutamine. Sellega nõustub ka Ehrlich (2017, pp. 295-324), rääkides majandusanalüüsist, et mõista ressursside paremat jaotust kriminaalmenetluses. Bennet (2020, pp. 145-158) toob lisaks arutellu meedia, mis võib olla nii positiivse kui ka negatiivse kaaluga õigluse mõistmisele ning ka Santamaría-García, *et al.*, (2021, pp. 1-11) räägib õigluste uuringutest kriminaalõiguses kriminaalsüsteemi mõistmiseks ja parandamiseks.

Kriminaalmenetluse ökonoomsuse seisukohast on olulised majanduslikud kulud. Kulude kontrollimiseks tuleb hinnata menetluse igat etappi, sealhulgas uurimist, kohtuprotsessi ja karistuste täideviimist. Efektivesamad menetlusprotsessid võivad vähendada kulusid ja

suurendada tulemuslikkust. Need kaks aspekti on omavahel seotud, kuna ametnike töö parem produktiivsus võib viia kriminaalmenetluse kulude vähenemiseni. Samal ajal võib kriminaalmenetluse ökonoomsus motiveerida ametnikke tõhusamalt töötama. Seega on oluline uurida ja optimeerida neid tegureid, et tagada õigussüsteemi tõhus ja kulutõhus toimimine.

Tabel 1. Ametnike töö produktiivse tegurid ja seos kriminaalmenetluse ökonoomsusega. (Tabel Vespucci, 2020, p. 21; Giblin, 2017, pp. 206-220; Liederbach, *et al.*, 2011, pp. 50-65; Wilson & Weiss, 2014, pp. 98-106; Li, 2017, pp. 50-58; Hollywood, *et al.*, 2018, pp. 1-4; Goodison, *et al.*, 2015, pp. 19-20; Welsh & Farrington, 2012, pp. 3-20; Nasrallah, 2020, pp. 493-514; Ehrlich, 2017, pp. 295-324; Hylton, 2017, pp. 325-343 põhjal autori koostatud).

Tegurid:	Ametnike töö produktiivsus:	Kriminaalmenetluse ökonoomsus:
Koolitus	Hea koolitus parandab ametnike oskusi ja teadmisi, suurendades nende töö efektiivsust.	Hästi koolitatud ametnikud võivad tõhusamalt hinnata tõendeid ja teha otsuseid, vähendades seeläbi menetluskulusid.
Motivatsioon	Kõrgendatud motivatsioon suurendab ametnike pühendumist ja tööviljakust.	Motiveeritud ametnikud võivad pühenduda efektiivsemale menetlusprotsessile, mis võib viia kulude kokkuhoiuni.
Töökoormus	Liiga suur töökoormus võib vähendada ametnike produktiivsust ja suurendada vigade riski.	Optimeeritud töökoormus võimaldab ametnikel keskenduda olulistele ülesannetele, suurendades seeläbi menetluse tõhusust.
Ressursid	Piisavad ressursid (nagu inimressursid, tehnoloogia jne) võimaldavad ametnikel oma tööd paremini teha.	Ressursside piiratus võib takistada efektiivset menetlusprotsessi ja suurendada kulusid.
Koostöö	Tugev koostöö ametnike vahel võib suurendada töö efektiivsust ja kiirust.	Hea koostöö võib vähendada menetlusprotsesside dubleerimist ja segadust, vähendades seeläbi kulusid.
Tehnoloogia	Tehnoloogia kasutamine võib automatiseerida protsesse ja suurendada ametnike tootlikkust.	Tõhusad tehnoloogilised lahendused võivad vähendada menetluskulusid, muutes protsessid kiiremaks ja efektiivsemaks.

Need tegurid on omavahel seotud ja kanduvad edasi nii ametnike töö produktiivsusesse kui ka kriminaalmenetluse ökonoomsusesse. Optimeerides neid tegureid, saab tagada õigussüsteemi tõhusa ja kulutõhusa toimimise.

2. EMPIIRILINE UURING

Lõik eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiiranguga teavet. Alus AvTS § 35 lg 1 p 3¹, 5¹, 10.

2.1 Uurimismetoodika ja valim

Alapeatükk eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiiranguga teavet. Alus AvTS § 35 lg 1 p 3¹, 5¹, 10.

2.2. Ekspertintervjuude tulemused

Alapeatükk eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiirnanguga teavet.

Alus AvTS § 35 lg 1 p 3¹, 5¹, 10.

2.3. Ekspertintervjuude analüüs

Alapeatükk eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiiranguga teavet.

Alus AvTS § 35 lg 1 p 3¹, 5¹, 10.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Alapeatükk eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiiranguga teavet.

Alus AvTS § 35 lg 1 p 3¹, 5¹, 10.

KOKKUVÕTE

Käesolev magistritöö otsis vastust **uurimisprobleemile** „Milline tähtsus on politseiametnike produktiivsusel ja kriminaalmenetluse ökonoomsusel varavastaste kuritegude uurimises Põhja prefektuuris?“ Tulenevalt uurimisprobleemist püstitasin **neli uurimisküsimust**:

1. Millised on peamised väljakutsed ja takistused varavastaste kuritegude produktiivsel ja ökonoomsel uurimisel Põhja prefektuuris?
2. Kuidas jaotatakse ressursse varavastaste kuritegude uurimiseks Põhja prefektuuris ja kuidas see on seotud uurimise produktiivsusega?
3. Milline on varavastaste kuritegude uurimise tulevik ning millised on seoses sellega ees seisvad väljakutsed?
4. Millised on peamised õiguslikud ja regulatiivsed takistused ning võimalused tõhusale varavastaste kuritegude uurimisele?

Magistritöö **eesmärk** oli välja selgitada võimalikud politseiressursi ja menetlusprotsesside optimeerimise viisid, mis aitaksid muuta varavastaste kuritegude uurimisprotsessi ökonoomsemaks ja produktiivsemaks. Eesmärgi saavutamiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks püstitasin **kolm uurimisülesannet**:

1. Analüüsida teoreetilisi allikaid ja lähenemisi seoses ametnike produktiivsuse ja kriminaalmenetluse ökonoomsuse kohta
2. Uurida Põhja prefektuuris läbi varavastaste kuritegude valdkonna talituse- ja grupijuhtide ning ka ringkonnaprokuröride arvamusi seoses varavastaste kuritegude uurimise produktiivsust ja ökonoomsust muutvate tegurite kohta (sealhulgas personali ja tehnoloogilist ressursi ning õigusliku raamistiku)
3. Sünteesida teooria ja empiirilise uuringu tulemusi ning esitada nende põhjal ettepanekuid optimaalse efektiivse töökorralduse korraldamiseks.

Kokkuvõtte lõigud eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldavad juurdepääsupiiranguga teavet. Alus AvTS § 35 lg 1 p 3¹, 5¹, 10.

SUMMARY

This master's thesis sought to answer the research problem "What is the importance of the productivity of police officers and the economy of criminal proceedings in the investigation of crimes against property in the Northern Prefecture?" Based on the research problem, I posed four research questions.

The aim of the master's thesis was to find out possible ways of optimizing police resources and procedural processes, which would help to make the investigation process of crimes against property more economical and productive. To achieve this goal and answer the research questions I formulated three research tasks.

Lõigud eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldavad juurdepääsupiiranguga teavet. Alus AvTS § 35 lg 1 p 3¹, 5¹, 10.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Abbott, R. & Elliott, B. S., 2023. Putting the Artificial Intelligence in Alternative Dispute Resolution: *How AI Rules Will Become ADR Rules*. *Amicus Curiae*, 4(3), pp. 685- 750.

Ashtalkoska, T. & Srbinovska-Donceovski, A., 2017. Criminal law protection of economic crime Reality or fiction? *International Journal for Innovation Education and Research*, 5(5), pp. 63-70.

Avaliku teabe seadus (2000) RT I, 07.03.2023, 11.

Barker, A., 2012. Book review: Putting Fear of Crime on the Map: Investigating Perceptions of Crime Using Geographic Information Systems. *Criminology & Criminal Justice*, 12(3), pp. 332-334.

Beer, P. & Mulder, R. H., 2020. The Effects of Technological Developments on Work and Their Implications for Continuous Vocational Education and Training: A Systematic Review. *Frontiers of Psychology*, 11, pp. 1-19.

Bennett, K., 2020. The media as an investigative resource: reflections from English cold-case units. *Journal of Criminal Psychology*, 10(2), pp. 145-166.

Bernard, A., McCosker, H. & Gerber, R., 1999. Phenomenography: A Qualitative Research Approach for Exploring Understanding in Health Care. *Qualitative Health Research*, 9(2), pp. 212-226.

Berthet, V., 2022. The Impact of Cognitive Biases on Professionals' Decision-Making: A Review of Four Occupational Areas. *Frontiers in Psychology*, 12, pp. 1-13.

Blumberg, D. M., Schlosser, M. D., Papazoglou, K., Creighton, S. & Kaye, C. C., 2019. New Directions in Police Academy Training: A Call to Action. *International journal of environmental research and public health*, 16(24), pp. 1-14.

Bowers, K. J., Johnson, S. D., Guerette, R. T., Summers, L. & Poynton, S., 2011. Spatial displacement and diffusion of benefits among geographically focused policing initiatives: a meta-analytical review. *Journal of Experimental Criminology*, 7(4), pp. 347-374.

Brodie, Z. P., Gillespie-Smith, K., Goodall, K., Deacon, K. & Collins, K., 2023. The impact of trauma-awareness session on police officers' trauma-informed attitudes in Scotland. *Psychology, Crime & Law*, pp. 1-15.

Chalfin, A., Hansen, B., Lerner, J. & Parker, L., 2021. Reducing Crime Through Environmental Design: Evidence from a Randomized Experiment of Street Lighting in New York City. *Journal of Quantitative Criminology*, 38(1), pp. 127-157.

Chan, J. B. L., 2001. The Technological Game:: How Information Technology is Transforming Police Practice. *Criminal Justice*, 1(2), pp. 139-159.

Cilesiz, S., 2011. A phenomenological approach to experiences with technology: current state, promise, and future directions for research. *Educational Technology, Research and Development*, 59(4), pp. 487-510.

Cozens, P. & Love, T., 2015. A Review and Current Status of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED). *Journal of Planning Literature*, 30(4), pp. 393-412.

De Moura, R. C., Borges, A., Morgado, S. M. A. & Ramalho, N. C., 2022. Police Leadership 2.0.: A comprehensive systematic review of the literature. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 17(1), pp. 1-31.

Diphorn, T., Leyh, B. M. & Slooter, L., 2021. Transforming Police Reform: Global Experiences through a Multidisciplinary Lens. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 15(1), pp. 340–347.

Drago, F., Galbiati, R. & Vertova, P., 2011. Prison Conditions and Recidivism. *American Law and Economics Review*, 13(1), pp. 103–130.

Dubord, N. & Griffiths, C. T., 2021. Creating a Change Culture in a Police Service: The Role of Police Leadership. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 15(1), pp. 168–180.

Eesti Keele Instituut, 2007. *EESTI KEELE KÄSIRAAMAT 2007*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.eki.ee/books/ekk09/index.php?p=2&p1=9> [Kasutatud 31.03.2024].

Ehrlich, I., 2017. Economics of Criminal Law: Crime and Punishment. Book: Parisi, F ed. *The Oxford Handbook of Law and Economics: Volume 3: Public Law and Legal Institutions*. Oxford: Oxford University Press, pp. 295-324.

Ekblom, P., 2011. *Crime prevention, security and community safety using the 5Is framework*. London: Palgrave Macmillan London.

Fisher, T., 2014. Economic Analysis of Criminal Law. Book: Dubber, M. D. & Hörnle, T eds. *The Oxford Handbook of Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press, pp. 38-58.

Fisher, T., 2017. Law and Economics of Alternative Dispute Resolution. Book: Parisi, F ed. *The Oxford Handbook of Law and Economics: Volume 3: Public Law and Legal Institutions*. Oxford: Oxford University Press, pp. 280-292.

Galiani, S., Cruz, I. L. & Torrens, G., 2016. *Stirring Up a Hornets Nest: Geographic Distribution of Crime*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w22166/w22166.pdf [Kasutatud 29.12.2023].

Gazal-Ayal, O. & Perry, R., 2014. Imbalances of Power in ADR: The Impact of Representation and Dispute Resolution Method on Case Outcomes. *Law & Social Inquiry*, 39(4), pp. 791-823.

Giblin, M., 2017. *Leadership and Management in Police Organizations*. California: Sage Publications, Inc.

Goodison, Sean. E., Davis, R. C. & Jackson, B. A., 2015. *Digital Evidence and the U.S. Criminal Justice System: Identifying Technology and Other Needs to More Effectively Acquire and Utilize Digital Evidence*. Santa Monica: Rand Corporation.

Guerette, R. T., & Bowers, K. J., 2009. Assessing the extent of crime displacement and diffusion of benefits: A systematic review of situational crime prevention evaluations. *Criminology*, 47(4), pp. 1331-1368.

Guest, D. E., 2017. *Human Resource Management and Organizational Psychology*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190236557.013.14> [Kasutatud 19.02.2024].

Gupta, G. & Husain, A., 2023. Digital Evidence in Police Investigation: A Comparative Analysis of Challenges Faced in India, the UK and the United States. *Journal of Victimology and Victim Justice*, 6(2), pp. 133-145.

Hanikat, S., 2014. *Süüteoennetustöö Kose vallas 2002-2012. Lõputöö*. Muraste: Sisekaitseakadeemia.

Harris, D. A., 2012. The Interaction and Relationship Between Prosecutors and Police Officers in the United States, and how this Affects Police Reform Efforts. Book: Luna, E. & Wade. M eds. *The Prosecutor in Transnational Perspective*. Oxford: Oxford University Press, pp. 54-66.

Heumann, M., Kavin, R. & Chugh, A., 2021. Courtroom Workgroups: „A prosecutor, a defence attorney, and a judge walk into a bar“. Book: Wright, R. F., Levine, K. L. & Gold, R. M eds. *The Oxford Handbook of Prosecutors and Prosecution*. Oxford: Oxford University Press, pp. 273-289.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P., 2005. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Hodgkinson, T., Caputo, T. & McIntyre, M. L., 2019. Beyond crime rates and community surveys: a new approach to police accountability and performance measurement. *Crime Science*, 8(13), pp. 1-7.

Hollywood, J. S., Woods, D., Lauland, A., Jackson, B. A. & Silberglitt, R., 2018. *Emerging Technology Trends and Their Impact on Criminal Justice*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://rand.org/pubs/research_briefs/RB9996.html [Kasutatud 29.10.2022].

Hunt, P., Saunders, J. & Kilmer, B., 2019. Estimates of Law Enforcement Costs by Crime Type for Benefit-Cost Analyses. *Journal of Benefit-Cost Analysis*, 10(1), pp. 95-123.

Hylton, K. N., 2017. Economics of Criminal Procedure. Book: Parisi, F ed. *The Oxford Handbook of Law and Economics: Volume 3: Public Law and Legal Institutions*. Oxford: Oxford University Press, pp. 325-343.

Jackson, B. A., Vermeer, M. J. D., Leuschner, K. J., Woods, D., Hollywood, J. S., Banks, D., Goodison, S. E., Russo, J. & Shelton, S. R., 2020. *Fostering Innovation Across the U.S. Criminal System: Identifying Opportunities to Improve Effectiveness, Efficiency, and Fairness*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://doi.org/10.7249/RR4242> [Kasutatud 29.10.2022].

Jeffery, C. Ray., 1971. Crime prevention through environmental design. *Sage Journals*, 14(4), p. 598.

Johnson, S. D., Guerette, R. T. & Bowers, K., 2014. Crime displacement: What we know, what we don't know, and what it means for crime reduction. *Journal of Experimental Criminology*, 10(4), pp. 549-571.

Jonathan-Zamir, T., Litmanovitz, Y. & Haviv, N., 2022. What Works in Police Training? Applying an Evidence-Informed, General, Ecological Model of Police Training. *Police Quarterly*, 26(3), pp. 279-306.

Justiitsministeerium, 2024a. *Varavastased kuriteod*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.just.ee/kuritegevus2023/varavastased-kuriteod/> [Kasutatud 03.04.2024].

Justiitsministeerium, 2024b. *Kuritegevus Eestis 2022*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.just.ee/kuritegevus2023/> [Kasutatud 03.04.2024].

Justiitsministeerium, 2024c. *Kuritegude arv maakondades*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.just.ee/kuritegevus2023/excel/varavastased_kuriteod.xlsx [Kasutatud 03.04.2024].

Karistusseadustik (2001) RT I, 06.07.2023, 40.

Lab, S. P., 2013. *Crime Prevention: Approaches, Practices, and Evaluations*. New York: Routledge.

Larsson, J. & Holmström, I., 2007. Phenomenographic or Phenomenological Analysis: Does it Matter? Examples from a Study on Anaesthesiologists' Work. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 2(1), pp. 55–64.

Laufs, J. & Borrion, H., 2021. Technological innovation in policing and crime prevention: Practitioner perspectives from London. *International Journal of Police Science & Management*, 24(2), pp. 190-209.

Lee, J. S., Park, S. & Jung, S., 2016. Effect of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED) Measures on Active Living and Fear of Crime. *Sustainable Urban and Rural Development*, 8(9), pp. 1-16.

Lewis, S. & Lewis, D. A., 2012. *Examining technology that supports community policing*. Võrgumaterjal] Leitav: <https://doi.org/10.1145/2207676.2208595> [Kasutatud 29.12.2023].

Li, M., 2017. Collaborative Governance and Partnerships in Policing. *Open Journal of Social Sciences*, 5(12), pp. 50-58.

Liederbach, J., Fritsch, E. J. & Womack, C. L., 2011. Detective workload and opportunities for increased productivity in criminal investigations. *Police Practice and Research*, 12(1), pp. 50-65.

Ligeti, K., 2019. The Place of the Prosecutor in Common Law and Civil Law Jurisdictions. Book: Brown, D. K., Turner, J. I & Weisser, B eds. *The Oxford Handbook of Criminal Process*. Oxford: Oxford University Press, pp. 139-163.

Lipp, K., 2015. *Kuritegevuse ennetamine keskkonna planeerimise kaudu: protsessi kasutusvõimalused avalikus ruumis Tallinna näitel. Magistritöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.*

Lum, C., Koper, C. S. & Willis, J., 2016. Understanding the Limits of Technology's Impact on Police Effectiveness. *Police Quarterly*, 20(2), pp. 135-163.

Marzbali, M. H., Abdullah, A., Razak, N. A. & Tilaki, M. J. M., 2012. Validating crime prevention through environmental design constructed through checklist using structural equation modelling. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 40(2), pp. 82-99.

Murphy-Oikonen, J., Chambers, L., McQueen, K. & Miller, A., 2022. Police officer perspectives on the challenges of investigating sexual assault. *Police Practice and Research*, 24(6), pp. 677-693.

Nasrallah, F. E., 2020. Alternative Dispute Resolution. Book: Foblets, M-C., Goodale, M., Sapignoli, M. & Zenker, O eds. *The Oxford Handbook of Law and Anthropology*. Oxford: Oxford University Press, pp. 493-514.

National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. 2018. *Proactive Policing: Effects on Crime and Communities*. Washington, DC: The National Academies Press.

Neuman, W. L., 2011. *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*. Harlow: Pearson.

Noyon, L., De Keijser, J. W. & Crijns, J. H., 2020. Legitimacy and public opinion: a five-step model. *International Journal of Law in Context*, 16(4), pp. 390-402.

Ojelabi, L. A. & Noone, M. A., 2020. Jurisdictional perspectives on alternative dispute resolution and access to justice: introduction. *International Journal of Law in Context*, 16(2), pp. 103-107.

Olajide, S. E. & Lizam, M., 2017. Testing the veracity of crime prevention through environmental design (CPTED) in residential neighbourhood crime prevention. *International Journal of Multidisciplinary Research and Development*, 4(3), pp. 196-206.

O'Neill, J., O'Neill, D., Weed, K., Hartman, M. E., Spence, W. & Lewinski, W.J., 2018. Police Academy Training, Performance, and Learning. *Behavior Analysis in Practice*, 12(2), pp. 353-372.

Ortega, A., Brenner, S-O. & Leather, P., 2007. Occupational Stress, Coping and Personality in the Police: An SEM Study. *International Journal of Police Science & Management*, 9(1), pp. 36-50.

Papazoglou, K. & Tuttle, B. M., 2018. Fighting Police Trauma: Practical Approaches to Addressing Psychological Needs of Officers. *SAGE Open*, 8(3), pp. 1-11.

Politsei- ja Piirivalveamet. *PPA lugu ja väärtused*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.politsei.ee/et/ppa-lugu-ja-vaeartused> [Kasutatud 29.10.2022].

Prince, H., Lum, C. & Koper, C. S., 2021. Effective police investigative practices: an evidence-assessment of the research. *Policing: An International Journal*, 44(4), pp. 683-707.

Rantatalo, O., Lindberg, O. & Hällgren, M., 2021. Criminal Investigation in Rural Areas: How Police Detectives Manage Remoteness and Resource Scarcity. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 15(2), pp. 1352–1366.

Richman, D. C., 2021. Law Enforcement Organization Relationships with Prosecutors. Book: Wright, R. F., Levine, K. L. & Gold, R. M eds. *The Oxford Handbook of Prosecutors and Prosecution*. Oxford: Oxford University Press, pp. 291-308.

Riigi Teataja, 2009. *Süstemaatiline vargus*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.riigiteataja.ee/oigusuudised/kohtuudiste_nimekiri/2434 [Kasutatud 19.06.2022].

Riigikogu, 2020. *Kriminaalpoliitika põhialuste aastani 2030 heakskiitmine*. Otsus. RT III, 13.11.2020, 6.

Rosenfeld, R., Johnson, T. L. & Wright, R., 2018. Are College-Educated Police Officers Different? A Study of Stops, Searches, and Arrests. *Criminal Justice Policy Review*, 31(2), pp. 206-236.

Ruggeri, S., 2021. Public Prosecutors in Criminal Investigations: A Comparative Law Study. Book: Wright, R. F., Levine, K. L. & Gold, R. M eds. *The Oxford Handbook of Prosecutors and Prosecution*. Oxford: Oxford University Press, pp. 3-34.

Sachs, S. E., 2007. *Alternative Theories of the Crime*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1501628> [Kasutatud 19.02.2024].

Santamaría-García, H., Cotrina, J.M., Torres, N. F., Buitrago, C., Aponte-Canencio, D. M., Caicedo, J. C., Billeke, P., Gantiva, C. & Baez, S., 2021. Explicit and implicit markers of fairness preeminence in criminal judges. *Scientific Reports*, 11(1), pp. 1-11.

Schreuder, W. & Horlings, L. G., 2022. Transforming places together: transformative community strategies responding to climate change and sustainability challenges. *Climate Action*, 1(24), pp. 1-15.

Schullenburg, M. & Soudijn, M. R. J., 2023. Big data policing: The use of big data and algorithms by the Netherlands Police. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 17(5), pp. 1-9.

Sero, D., Zaidi, A., Li, J., White, J. D., Zarzar, T. B. G., Marazita, M. L., Weinberg, S. M., Suetens, P., Vandermeulen, D., Wagner, J. K., Shriver, M. D. & Claes, P., 2019. Facial recognition from DNA using face-to-DNA classifiers. *Nat Commun*, 10, pp. 1-12.

Shariati, A. & Guerette, R. T., 2016. Situational Crime Prevention. Book: Teasdale, B. & Bradley-Engen, M. S eds. *Preventing Crime and Violence*. Switzerland: Springer, Cham, pp. 261-268.

Sheperdson, P., Clancey, G., Lee, M. & Crofts, T., 2014. Community Safety and Crime Prevention Partnerships: Challenges and Opportunities. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 3(1), pp. 107-120.

Shim, H. S., Jo, Y. & Hoover, L. T., 2015. A Test of General Strain Theory on Police Officers' Turnover Intention. *Asian Journal of Criminology*, 10(1), pp. 43-62.

Siseministeerium, 2020. *Siseturvalisuse arengukava 2020-2030*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.siseministeerium.ee/stak2030#arengukava-ja-selle-> [Kasutatud 26.06.2022].

Struyf, P., 2020. Fear of the dark. Book: Ceccato, V. & Nalla, M eds. *Crime and Fear in Public Places*. London: Routledge, pp. 347-361.

Sutton, A., Cherney, A. & White, R., 2013. *Crime prevention: Principles, perspectives and practices*. New York: Cambridge University Press.

Suurhans, M., 2014. *Eluruumist toimepandavaid vargusi soodustavad olustikulised asjaolud Suurupi küla näitel. Lõputöö*. Muraste: Sisekaitseakadeemia.

Zaghloul, F. & Partridge, J., 2022. Enabling Policing to Be Better: Lessons from Two Case Studies in Police Collaboration. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 16(4), pp. 777-793.

Tamme, M., 2015. *Kuriteoennetus turvalise keskkonna kujundamise kaudu (Kristiine linnaosa näitel). Lõputöö*. Muraste: Sisekaitseakadeemia.

Teddlie, C. & Yu, F., 2007. Mixed Methods Sampling: A Typology With Examples. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), pp. 77-100.

Thielgen, M. M., Schade, S. & Niegisch, P., 2022. Police Officers' Interrogation Expertise and Major Objectives in Police Service and Training: A Comprehensive Overview of the Literature. *Frontiers in Psychology*, 13, pp. 1-18.

Turney, K. & Wakefield, S., 2019. Criminal Justice Contact and Inequality. *RSF: The Russell Sage Foundation Journal of the Social Sciences*, 5(1), pp. 1-23.

U.S. Department of Labor. *Alternative Dispute Resolution*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.dol.gov/general/topic/labor-relations/adr> [Kasutatud 29.12.2023].

Utami, H. & Alamanos, E., 2023. *Resource-Based Theory*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://open.ncl.ac.uk/theories/4/resource-based-theory/> [Kasutatud 19.02.2024].

Utecht, J. & Keller, D., 2019. Becoming Relevant Again: Applying Connectivism Learning Theory to Today's Classrooms. *Critical Questions in Education*, 10(2), pp. 107-119.

Uuetoa, M., 2020. *Eesti elanike ja piirkonnapolitseinike hinnang ning kaasatus turvalise elukeskkonna kujundamisele õigusrikkumiste ennetamise eesmärgil. Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Walsh, J. P., Baker, V. & Frade, B., 2022. Policing and social media: The framing of technological use by Canadian newspapers (2005–2020). *Criminology & Criminal Justice*, pp. 1-22.

Varsha., 2006. DNA Fingerprinting in the Criminal Justice System: An Overview. *DNA and Cell Biology*, 25(3), pp. 181-188.

Weisburd, S., 2021. Police Presence, Rapid Response Rates, and Crime Prevention. *The Review of Economics and Statistics*, 103(2), pp. 280–293.

Welsh, B. C., Piza, E. L. & Farrington, D. P., 2019. Private Security and Closed-Circuit Television (CCTV) Surveillance: A Systematic Review of Function and Performance. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 36(1), pp. 56-69.

Welsh, Brandon C. & Farrington, D. P., 2012. Crime Prevention and Public Policy. Book: Welsh, B. C. & Farrington, D. P eds. *The Oxford Handbook of Crime Prevention*. Oxford: Oxford University Press, pp. 3-20.

Vespucchi, J., 2020. *Education Level and Police Use of Force*. Switzerland: Springer Cham.

Viapiana, F., 2020. A performance-based budget in the judiciary: allocation of resources and performance variability in first instance courts. An analysis of three case studies. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, 33(2), pp. 177-206.

Wilson, J. M. & Weiss, A., 2014. Police Staffing Allocation and Managing Workload Demand: A Critical Assessment of Existing Practices. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 8(2), pp. 96–108.

Violanti, J. M., Andrew, M. E., Mnatsakanova, A., Hartley, T. A., Fekedulegn, D. & Burchfiel, C. M., 2015. Correlates of hopelessness in the high suicide risk police occupation. *Police Practise and Research*, 17(5), pp. 408-419.

Vose, B., Miller, J. M. & Koskinen, S. M., 2020. Law enforcement manpower analysis: an enhanced calculation model. *Policing: An International Journal*, 43(3), pp. 511-523.

Väljari, M., 2018. *Naabrivalvepiirkondade koostöövõimekuse tõstmine Viljandis ja Narvas. Magistritöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Yaroshefsky, E., 2021. The relationship between Prosecutors and Defenders. Book: Wright, R. F., Levine, K. L. & Gold, R. M eds. *The Oxford Handbook of Prosecutors and Prosecution*. Oxford: Oxford University Press, pp. 351-372.

JOONISTE JA TABELITE LOETELU

Tabel 1. Ametnike töö produktiivse tegurid ja seos kriminaalmenetluse ökonoomsusega. (Tabel Vespucci, 2020, p. 21; Giblin, 2017, pp. 206-220; Liederbach, *et al.*, 2011, pp. 50-65; Wilson & Weiss, 2014, pp. 98-106; Li, 2017, pp. 50-58; Hollywood, *et al.*, 2018, pp. 1-4; Goodison, *et al.*, 2015, pp. 19-20; Welsh & Farrington, 2012, pp. 3-20; Nasrallah, 2020, pp. 493-514; Ehrlich, 2017, pp. 295-324; Hylton, 2017, pp. 325-343 põhjal autori koostatud).
.....37

Tabel 2. PPAAs läbiviidud intervjuude küsimuste seos uurimisküsimustega (autori koostatud).
..... **Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.**

Tabel 3. Põhja ringkonnaprokuratuuris läbiviidud intervjuude küsimuste seos uurimisküsimustega (autori koostatud).
..... **Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.**

Tabel 4. PPAAs intervjuueeritud ekspertide unikaalsed tunnused, nimed, asutuse ja ametinimetus, kogemus valdkonnas (aastates), läbiviimise aeg ja koht (autori koostatud).
..... **Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.**

Tabel 5. Põhja ringkonnaprokuratuuris intervjuueeritud ekspertide unikaalsed tunnused, nimed, asutuse ja ametinimetus, kogemus valdkonnas (aastates), läbiviimise aeg ja koht (autori koostatud).
..... **Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.**

Tabel 6. QSR NVivo 14 programmis kasutatud kvalitatiivse uurimisanalüüsi kategooria „Ressursside jaotamise põhimõtted ja produktiivsus“ koodid ja alamkoodid (autori koostatud).
..... **Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.**

Tabel 7. QSR NVivo 14 programmis kasutatud kvalitatiivse uurimisanalüüsi kategooria „Peamised väljakutsed varavastaste kuritegude uurimisel“ koodid ja alamkoodid (autori koostatud).
..... **Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.**

Tabel 8. QSR NVivo 14 programmis kasutatud kvalitatiivse uurimisanalüüsi kategooria „Õiguslikud ja regulatiivsed takistused varavastaste kuritegude uurimisel“ koodid ja alamkoodid (autori koostatud). ..... **Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.**

Tabel 9. QSR NVivo 14 programmis kasutatud kvalitatiivse uurimisanalüüsi kategooria „Varavastaste kuritegude uurimise tulevik ja eelseisvad väljakutsed“ koodid ja alamkoodid (autori koostatud). ..... **Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.**

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused Politsei- ja Piirivalveameti ekspertidele

Lisa eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiiranguga teavet. Alus

AvTS § 35 lg 1 p 3¹, 5¹, 10.

Lisa 2. Intervjuu küsimused Põhja Ringkonnaprokuratuuri ametnikele

Lisa eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiiranguga teavet. Alus AvTS § 35 lg 1 p 3¹, 5¹, 10.

Lisa 3. Kõik QSR NVivo 14 programmis kasutatud kvalitatiivse uurimisanalüüsi koodid ja kategooriad

Lisa eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiiranguga teavet. Alus AvTS § 35 lg 1 p 3¹, 5¹, 10.

